

Sosiaalivakuutus

Kela|Fpa®

SIDOSRYHMÄLEHTI 3 | 2017

TEEMA

Lainsäädännön
kehittäminen

Näin etuuslait
toimisivat yhdessä

Sosiaaliturvan uudet
arvot luodaan nyt

Lakimuutos antoi
itsenäisen elämän

”Kuntoutus teki
minusta hyödyllisen”

Työttömät

toimeentulotuen
riskiryhmä

Perustulo sopii markkinatalouteen

Kansanedustaja Elina Lepomäki: ”Sosiaaliturva ehdittäisiin uudistaa jo tällä vaalikaudella.”

TEEMA

Lainsäädännön kehittäminen

- 8 Pysyvästi eroon kannustinloukuista? Sote-uudistus on saatava valmiiksi ennen sosiaaliturvan uudistusta, arvioivat asiantuntijat.
- 15 Yleistyykö terveyshoppailu? Miten sote-uudistus vaikuttaa EU-kansalaisten oikeuksiin?
- 20 Tuija Brax luottaisi ihmisen sanaan.
- 22 10 uudistusta, jotka rakensivat hyvinvointivaltion.
- 24 Sosiaaliturvan remonttireiskat Elina Lepomäki ja Aino-Kaisa Pekonen

SYVENTÄVÄT

- 30 Perusturvan musta aukko uhkaa työttömiä, nuoria ja eläkeläisiä.
- 32 Joka kuudes lapsiperhe saa asumistukea.
- 33 Lääkehoidon vaikuttavuuden seuranta hillitsi lääkekorvausten nousua.

”Markkinatalous ratkaisee parhaiten köyhyyden ja eriarvoisuuden ongelmat.”

Elina Lepomäki, s. 24

VAKIOT

- 3 Pääkirjoitus Minna Latvala
- 4 Elämäntarina Kuntoutus palautti Sinikka Lundbergin omanarvontunnon.
- 6 Päättäjäkolumni Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Sanna Vesikansa
- 7 Vastauksia Kuntoutus säästää terveystuloissa.
- 41 Väitös LT Kalle Mattila
- 42 Tutkijakolumni Nordean yksityistalouden ekonomisti Olli Kärkkäinen
- 42 Joskus ennen Piispa Irja Askola

Kela|Fpa^{fi}

Sosiaalivakuutus 3 | 2017. 55. vuosikerta. Sosiaali- ja terveysturvan asiantuntijalehti Kelan sidosryhmille. Vuonna 2017 ilmestyy neljä numeroa. Sosiaalivakuutus 4/2017 ilmestyy marraskuussa 2017. Aineistot 5.10.2017 mennessä sosiaalivakuutus@kela.fi. Julkaisija Kansaneläkelaitos, PL 450, 00101 Helsinki Puhelin 020 634 11 Sähköposti sosiaalivakuutus@kela.fi tai etunimi.sukunimi@kela.fi Verkossa www.sosiaalivakuutus.fi Päätoimittaja Minna Latvala Toimituspäällikkö Johanna Koskinen Toimitus Otavamedia OMA Johanna Hytönen, Outi Rinne, Antti Pulkkinen (ulkoasu) Kansikuva Juuso Paloniemi Osoitelähde Kelan osoiterekisteri Osoitteenmuutokset ja tilaukset sosiaalivakuutus@kela.fi tai puh. 020 634 1459 (ti-to) Paino PunaMusta Oy, Joensuu 2017 ISSN 0584-1410 (painettu), ISSN 2242-9301 (verkkójulkaisu) Vapaasti lainattavissa, jos lähde mainitaan. Kirjoituksissa esiintyvät kannanotot eivät välttämättä vastaa Kelan kantaa.

Suuria odotuksia

Suomen sosiaaliturvaan on suunnitteilla samanaikaisesti niin monta isoa uudistusta, että Pekka Kuusikin voisi hämmentyä.

Ennennäkemätöntä kiinnostusta herättänyt perustulokokeilu käynnistyi vuoden alussa. Kokeilua ei aiota laajentaa, mutta satunnaisotannalla valitut 2 000 henkilöä saavat perustuloa vuoden 2018 loppuun. Ensimmäisiä tuloksia kokeilusta saadaan vuoden 2019 alussa.

Vuoden alussa pääministeri asetti eriarvoisuustyöryhmän hakemaan uusia keinoja yhteiskunnallisen eriytymisen pysäyttämiseksi. Professori Juho Saaren johdolla työryhmä luotaa työn, työttömyyden ja työvoiman ulkopuolella olemisen rajapintoja asumisen, ylivelkaantumisen ja maahanmuuton kanssa. Työryhmä päättää työnsä maaliskuussa 2018.

Viime kevään puoliväliriihessä hallitus päätti käynnistää työllisyyttä ja toimeliaisuutta parantavan, eriarvoisuutta vähentävän sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen. Hallitusta kiinnostaa erityisesti ilman ammatillista tutkintoa oleville nuorille tarkoitettu osallistumistulo, jonka lainsäädäntö- ja kustannusvaikutukset selvitetään syyskuun loppuun mennessä.

Tänä syksynä budjettiriihessä hallitus otti työlliställe perhevapaa-uudistuksen, jonka on määrä astua voimaan vuoden 2019 alussa.

Vireillä on myös työttömyysturvan uudistus, jossa TE-palveluiden sitovasta työvoimapolitiittisesta lausunnosta luovutaan ja työttömyysturvaan sekä vuorotteluvapaaseen liittyvät tehtävät siirretään työttömyysturvan maksajille eli Kelalle ja työttömyyskassoille. Vilkaasta keskustelua herättää myös uusi työttömyysturvan aktiivimalli.

Kuntoutuksen uudistamista mieltävä komitea antaa lausuntonsa syyskuun lopussa. Kuntoutus on monimutkainen kokonaisuus, jonka yhteiskunnallinen merkitys muun muassa työkyvyn ylläpidossa ja syrjäytymisen ehkäisyssä on huomattava.

Ja kaiken tämän rinnalla jyllää sote- ja maakuntauudistus. Uuden aikataulun mukaan sosiaali- ja terveysturvan järjestämisvastuu siirtyy maakunnille vuonna 2020.

Tässä vaiheessa on ehkä syytä palauttaa mieleen myös se, että hallituksen tähänastiset sosiaaliturvan uudistukset eivät ole menneet leikiten läpi. Esimerkkejä siitä ovat eläkeläisten asumistuen karille karautunut uudistus ja sote-uudistuksen ensimmäinen kierros.

Sosiaaliturvan uudistaminen on politiikan, tutkimuksen ja eturyhmien yhteispeliä. Uudistuksista käydään vilkasta keskustelua eri foorumeilla. Sosiaalipolitiikka on politiikkaa – lopulta uudistusten suunnasta eivät päättäneet tutkijat tai Kelan asiantuntijat, vaan vaaleilla valitut kansanedustajat. ”Yksinkertainen ja joustava voi tarkoittaa hyvin eri asioita riippuen arvovalinnoista”, muistuttaa ekonomisti Olli Kärkkäinen kolumnissaan.

Kelan sidosryhmäjulkaisu Sosiaalivakuutus on mukana keskustelussa. Tuomme esiin näkemyksiä ja kehitysehdotuksia politiikan ja yhteiskunnan eri laidoilta; myös ääniä, jotka saattavat olla oppositiossa Kelan viralliseen kantaan nähden. Meille hyvä mielipide on perusteltu mielipide.

Minna Latvala
päätoimittaja

Uudistusten suunnasta eivät päättäneet tutkijat tai Kela vaan vaaleilla valitut kansanedustajat.

KUVA: ANNIKA SÖDERBLOM/KELA

”Kuntoutus on aktiivisellekin elinehto”

Ilman vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta Sinikka Lundberg, 65, liikkuisi nyt pyörätuolilla. Kuntoutus on lakimuutoksen myötä yhä useamman saatavilla.

Teksti Sabina Mäki Kuva Laura Vesa

”Koen olevani etuoikeutettu, sillä Kela on myöntänyt minulle 120 vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen käyntiä vuodessa. Se on johtunut varmaan siitäkin, että olen ollut itse aktiivinen. Ohjattu kuntoutus on aktiivisellekin reumaatikolle elinehto. Nykyajan tehokkailla lääkkeillä ja kuntoutuksella moni pystyy käymään töissäkin.

Minulla todettiin nivelreuma 13-vuotiaana. Siihen aikaan kun sairauteni todettiin, reumaa hoidettiin kultapistoksilla. Elimistöni ei sietänyt niitä, joten en saanut reumaan mitään hoitoa.

Perin kuitenkin äidiltäni innostuneen ja liikunnallisen elämäntyylin ja pärjäsin sen ansiosta. Äitini oli yrittäjä ja lisäksi kova voimistelemaan.

Nykyään kuntoutus on fyysistä ja aktivoivaa. Olen käynyt monipuolisessa avokuntoutuksessa fysioterapeutilla ja allasjumbassa. Reuma jäykistää niveliä, ja kuntoutus onkin auttanut ylläpitämään liikkuvuutta sekä lihasvoimaa ja kuntoa. Ilman kuntoutusta en pystyisi näin aktiiviseen elämään.

Kouluttauduin kirkon nuorisiohjaajaksi 1970-luvulla. Uskolla on ollut minulle iso merkitys pienestä saakka. Opintomatalla Israelissa tapasin ruotsalaisen aviomieheni.

Muutimme mieheni kanssa Ruotsiin ja saimme kaksi lasta. Lapset syntyivät vuoden välein ja jälkepäin ajateltuna liian lyhyen ajan sisällä. Sairauteni paheni.

Kun kävin toisen lapseni kanssa neuvolassa, lääkäri totesi, että ”poika voi hy-

vin, mutta kuinkas äiti”. Kävelin huonosti ja minun oli vaikea kantaa vauvaa. Minulle määrättiin lääkkeitä. 36-vuotiaana minulle suositeltiin sairauseläkettä.

Mieheni sai töitä Tampereen yliopistolta ja muutimme Kangasalle vuonna 1989. Alle 10 kilometrin päässä uudesta kodistamme sijaitsi kuntoutumiskeskus, joka oli erikoistunut reumakuntoutuksiin. Jo seuraavana vuonna osallistuin kuntoutukseen, jota oli laitosmuotoisesti 3–4 viikon jaksoissa. Siihen aikaan kuntoutujan rooli oli passiivisempi kuin nykyään.

Kuntoutus on ollut tärkeää myös mielen-terveydelle. Jokaisella on ihmisarvo riippumatta siitä mitä tekee, mutta lasteni lähdettyä kotoa olen välillä kokenut, ettei minusta ole hyötyä yhteiskunnalle. On tärkeää, että kolmena päivänä viikossa minulla on aikataulu. Fysioterapeutista on myös tullut hyvä ystäväni. Menen kuntoutukseen aina mielelläni.

Neljä päivää viikossa minun on selvittävä kotona yksin, sillä mieheni käy tällä hetkellä Ruotsissa töissä. Pärjään kotona hyvin. Jos en saa jotain purkkia auki, sitten en avaa sitä.

Oli kauhea täräys, kun Kelan kustantama kuntoutus loppui tämän vuoden heinäkuussa täyttäessäni 65 vuotta. Onneksi kunta tarjoaa minulle jatkossa kerran viikossa kuntosalikäynnin sekä käynnin tutun fysioterapeutin luona – nyt tosin 11,30 euron hintaan.”

”Kotoa lähtiessäni joudun aina miettimään, miten pärjään. Tiedän reumaihmissiä, joille on suuri tapaus päästä paikalliseen Prismaan. Kuntoutuksen ansiosta elämäni on värikkäämpää”, kertoo reumakuntoutuja Sinikka Lundberg.

Sosiaaliturvan arvovalinnat pitää tehdä nyt

Yksinkertainen ja joustava voi tarkoittaa hyvin eri asioita riippuen arvovalinnoista.

N Miltä Suomen sosiaaliturvajärjestelmä näyttäisi, jos se rakennettaisiin puhtaalta pöydältä? Vaihtoehtoja on monia, mutta siitä olen varma että nykyinen sillisalaatti ei olisi lopputulos. Sosiaaliturvan laaja kokonaisuudistus on viime aikoina tullut mahdolliseksi ja paine sen luomiseksi on lisääntynyt. Tulevaisuuden sosiaaliturvan suunnasta päättäminen tarkoittaa kuitenkin myös merkittäviä arvovalintoja, joista olisi syytä keskustella juuri nyt.

Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on vuosikymmenten aikana tehtyjen satojen pienempien ja suurempien muutosten muovaama kompromissimöhkäle. Työn murros asettaa paineita nykyjärjestelmälle. Jos tulevaisuudessa työelämä pirstaloituu, tulee sosiaaliturvajärjestelmän soveltua maailmaan, jossa palkkatyö, työttömyys, yrittäjäyys ja opiskelu lomittuvat nykyistä enemmän. Nykyisin sosiaaliturvan yhteensovittaminen työn ja yrittämisen kanssa on monissa tapauksissa hankalaa.

Sosiaaliturvan uudistamiselle on myös positiivisia syitä. Nyt rakenteilla oleva tulorekisteri tuo viranomaisille lähes reaaliaikaista tietoa suomalaisten tuloista. Tämä mahdollistaisi sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistamisen siten, että etuudet mukautuisivat tulojen muutoksiin automaattisesti ilman tuloseselvityksiä.

Uudistustarpeesta ollaan yhtä mieltä, mutta tulevaisuuden sosiaaliturvaa rakennettaessa joudutaan tekemään merkittäviä arvovalintoja. Kokonaisuudistukselta odotetaan nykyistä yksinkertaisempaa ja joustavampaa sosiaaliturvajärjestelmää. Ratkaisuna nousee usein esiin ”jonkinlainen perustulomalli”. Yksinkertainen ja joustava sosiaaliturva voi näyttää hyvin erilaiselta arvovalinnoista riippuen.

Yksi arvovalinta tehdään universaalien ja syyperusteisen järjestelmän välillä. Nykyinen järjestelmä on syyperusteinen. Jos sairastut, saat sairauspäivärahaa. Jos opiskelet, saat opintotukea. Universaalissa sosiaaliturvajärjestelmässä, esimerkiksi perustulossa, kaikki saisivat saman tuen elämäntilanteesta riippumatta.

Toinen tulevaisuuden sosiaaliturvan arvovalinnoista koskee sosiaaliturvan vastikkeellisuutta. Nykyisin opiskelija saa opintotukea vain jos hän etenee opinnoissaan, ja työttömän on etsittävä töitä saadakseen työttömyysturvaa. Perustulo on täysin vastikkeeton, eli kaikki saisivat saman rahasumman riippumatta siitä mitä tekevät tai ovat tekemättä.

Kolmas arvovalinta koskee sitä, onko sosiaaliturvan perusyksikkö yksilö vai perhe. Nykyisin osa etuuksista on yksilökohtaisia ja osa kotitalouskohtaisia. Näiden yhteensovittaminen voi olla ongelmallista. Aiemmin yksilötasoista opintotuen asumislisää saaneet opiskelijat ovat nyt siirtyneet ruokakuntakohtaisen yleisen asumistuen piiriin. Viime vuosina sosiaaliturvajärjestelmää on kehitetty yksilökeskeisempään suuntaan, kun muun muassa puolison tulojen vaikutus työmarkkinatukeen on poistettu.

Sosiaaliturvan uudistamistyössä tutkimustiedolla tulisi olla suuri merkitys, mutta siihen liittyy myös merkittäviä arvovalintoja. Jos tulevaisuuden sosiaaliturva rakennettaisiin puhtaalta pöydältä, mille arvopohjalle se tulisi suomalaisen mielestä rakentaa?

Olli Kärkkäinen

Nordean yksityistalouden ekonomisti

Läs på svenska:
sosiaalivakuutus.fi

Kuntoutus säästää laaja-alaisesti

Kuntoutuksella kohennetaan vuosittain tuhansien ihmisten toimintakykyä, arvioi Kelan kuntoutussuunnittelija Pirjo K. Tikka.

Kuntoutuksella pyritään parantamaan ihmisen toimintakykyä arjessa, työssä tai opinnoissa. Kun kuntoutus kohdistetaan ja ajoitetaan oikein, saadaan yleensä hyviä tuloksia. Oikea-aikainen kuntoutus säästää sosiaali- ja terveysmenoissa. Hallitus käynnisti viime vuonna kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistuksen, jota vetää sosiaali- ja terveysministeriön nimittämä kuntoutuksen uudistamiskomitea.

1 Mitä tarkoitetaan kuntoutuksen oikealla ajoituksella Kelan suunnittelija Pirjo K. Tikka?

Paras ajoitus kuntoutukselle on silloin, kun ihminen itse havahtuu siihen, että elämälle pitäisi tehdä jotain. Silloin motivaatio on kohdallaan ja tulokset hyviä.

Kuntoutukseen hakeutumiseen pitää aina olla lääketieteellinen syy, useimmiten jokin sairaus tai vamma. Kuntoutukseen olisi hyvä hakeutua, ennen kuin ongelmat pääsevät kovin pahoiksi tai muuttuvat pysyviksi.

Kuntoutuksen vaikutukset toimintakykyyn ovat selvästi paremmat, jos kuntoutus aloitetaan varhaisessa vaiheessa. Jos kipujen ja vaivojen kanssa on joutunut elämään vuosikausia, vaikutukset näkyvät hitaammin.

2 Millainen kuntoutus on tehokkainta?

Tehokkainta on kuntoutus, jossa huomioidaan laaja-alaisesti kaikki elämän ja toimintakyvyn osa-alueet. Esimerkiksi ammatillinen kuntoutus toteutetaan aiempaa useammin yhteistyössä työpaikan ja työterveyshuollon kanssa. Yhdessä kehitetään työoloja ja työn tekemisen tapoja.

Lasten vaativa lääkinällinen kuntoutus tehdään kotona, päiväkodissa tai koulussa. Perhettä, hoitajia ja opettajia autetaan tukemaan lasta arjessa.

Erittäin tehokkaita ovat myös ai-overenvuotohäiriöön sairastuneiden kuntoutukset, jotka on räätälöity yksittäisen ongelman ratkaisemiseksi. Jos kuntoutujalla on vaikeuksia kävelyssä, kuntoutuskurssilla oppii erilaisen apuvälineiden ja tuen avulla kävelemään oikealla tavalla.

3 Millaisia säästöjä kuntoutuksella saadaan aikaan?

Kuntoutuksella voidaan parantaa lasten ja nuorten tulevaisuuden näkymiä, hankkia työikäisille lisää vuosia työelämässä ja välttää ikäihmisten tai vaikeasti sairaiden joutuminen kalliseen ja raskaaseen laitoshoitoon. Kuntoutuksella siis vähennetään sairauspoissaoloja ja niistä aiheutuvia kustannuksia, pienennetään terveydenhuoltomenoja ja vältetään verotulojen menetyksiä.

Kelan lisäksi moni muu taho, kuten työeläkelaitokset, järjestää kuntoutusta. Siksi säästettyjä euromääriä on vaikea arvioida. Summat ovat joka tapauksessa merkittäviä. Tärkeintä on yksilön kokemaa hyötyä, jota ei mitenkään voi mitata rahassa.

4 Millainen kuntoutus toimii eri tilanteissa?

Syöpää sairastavien kuntoutus on aina sopeutumisvalmennusta, jossa annetaan välineitä uuden, muuttuneen tilanteen hyväksymiseen ja tetaan toipumista. Painopiste on ammattilaisen johdolla käydyissä ryhmäkeskusteluissa ja vertaistuuessa.

Tuki- ja liikuntaelinsairauksista kärsivien kuntoutuksessa huomioidaan liikunnan mahdollisuudet. Tuki- ja liikuntaelinsairaille tarkoitetuilla TULES-kurssilla pyritään löytämään liikkumisen muotoja, jotka tukevat toimintakykyä ja jäävät pysyväksi osaksi arkea.

Omaishoitajien kuntoutuskursseille tullaan usein yhdessä omaishoidettavan puolison kanssa. Kuntoutuksen tavoitteena on lisätä osapuolten keskinäistä ymmärrystä ja auttaa heitä katsomaan samaan suuntaan. Hoitajalle voidaan tarjota käytännöllisiä ohjeita vaikka nostamiseen ja pukemiseen avustamiseen. Monesti annetaan myös tietoa sosiaaliturvasta. Omaishoitajien palautteessa mainitaan yleensä tärkeimmäksi asiaksi vertaistuki.

Sanna Sevänen

Läs på svenska
[sosiaalivakuutus.fi](https://www.sosiaalivakuutus.fi)

”Tärkeintä on yksilön kokemaa hyötyä, jota ei voi mitata rahassa.”

Pirjo K. Tikka
 Suunnittelija
 Kela

Lapset hyppivät narua
jalkakäytävällä. Kuva on otettu
1950–60-lukujen taitteessa.

Toimiva sote vai nollasummapeli?

Sosiaaliturvan uudistaminen on politiikan, tutkimuksen ja eturyhmien yhteispeliä. Aina ei ole helppoa päättää, kenen säännöillä pelataan ja missä on maali.

Teksti Laura Kosonen Kuvat Kuvat JOKA/Museovirasto

Kannustinloukku voi tarkoittaa vaikka tätä. Kahden päiväkotikäisen lapsen perheessä vanhemmista toinen opiskelee ja toinen on työtön. Vanhemmilla on silloin tällöin keikka- ja pätkätyöt. Perhe saa työttömyys- ja opiskelijatuoksien lisäksi asumistukea ja tuloista riippuen toimeentulotukea. Pätkätyöistä saatavat tulot vaikuttavat työttömyysturvaan, asumistukeen, opintoetuuksiin sekä lasten päivähoitomaksuihin. Joissakin tapauksissa perheelle jää käyttöön vähemmän rahaa, jos he ottavat vastaan työtä.

Tapaus on tuttu kaikille sosiaalipolitiikkaa tunteville, mutta kannustinloukkuihin vaikuttaminen on yllättävän vaikeaa. Kun yhtä palasta liikutetaan, heilahtaa sosiaalietuuksien pyramidissa moni muukin palanen eri asentoon.

”Kannustinloukun lisäksi perhe saattaa olla byrokratialoukussa. Etuuksia täytyy hakea kuukausittain uudelleen. Soviteltu päiväraha ja palkka maksetaan eri rytmissä, ja päivärahaa joudutaan korjaamaan oikeaksi uudella päätöksellä”, kuvailee etuusjohtaja **Anne Neimala** Kelasta.

Mikä on perhe?

Perusongelmana on, että nykyinen sosiaaliturva on rakennettu yhteiskuntaan, jossa valtaosa ihmisistä työskentelee vakituisissa, kokoaikaisissa työsuhteissa. Kun työelämän rakenteet ovat muuttuneet, sosiaaliturva ei ole pysynyt perässä.

Perusturvan uudistaminen on ollut useamman hallituksen työlistalla, mutta aikaiseksi on saatu vain muutoksia yksittäisiin etuuksiin.

Sosiaalisiin statuksiin perustuva sosiaalipolitiikka on vaikeuksissa, koska statukset ovat monimutkaistuneet. Miten määritellään, milloin ihminen on töissä ja milloin työtön, kun monien elämässä nämä roolit vuorottelevat tiuhaan? Milloin ihminen on työkyvytön ja milloin ei? Kuka määrittelee, keitä perheeseen tai ruokakuntaan kuuluu?

”Perusturvamme on kirjava tilkutäkki. Sitä on pakko yksinkertaistaa, mutta uudistamisessa on haasteita, kun törmätään näihin peruskäsitteisiin”, sanoo Kelan yhteiskuntasuhteiden johtaja **Olli Kangas**.

Keskustan kansanedustajan **Hannakaisa Heikkisen** mielestä on tärkeintä lisätä työnteon kannattavuutta kaikin tavoin.

”Kenenkään ei pitäisi joutua laskeskelemaan, onko työn vastaanottaminen kannattavaa”, Heikkinen sanoo.

Hän toimii eduskunnan sosiaali- ja terveystalouden varapuheenjohtajana.

”Työttömyysturvan 300 euron suojaosa on ollut tästä näkökulmasta viisas päätös ja on osaltaan tehnyt lyhyiden työpätkien vastaanottamisesta kannattavaa. Ongelmallisempaa on, että toimeentulotuella oleville tällaista kannustinta ei ole”, Heikkinen toteaa.

Hieno idea, vaikea toteutus

Kelan pääjohtaja **Elli Aaltonen** ehdotti virkaanastumisensa jälkeen minimietuuksien yhdistämistä yhdeksi etudeksi. Aaltonen ehdotuksessa sairauspäiväraha, työmarkkinatuki, peruspäiväraha, toimeentulotuki ja asumiseen liittyvä tuki yhdistettäisiin saman lain alle.

Asiakkaan tarvitsisi hakea ainoastaan yhtä etuutta viiden sijaan eikä kannustinloukkuja syntyisi, kuten nykyjärjestelmässä, Aaltonen visioi. Myös perustulossa on kyse minimietuuksien yhdistämisestä

”Äkkiseltään ajateltuna ideat ovat hyviä, mutta kun aletaan kaivelemaan, mitä kaikkea uudistuksessa pitäisi ottaa huomioon, into saattaa laantua”, toteaa Kelan tutkimustiimin päällikkö **Jenni Blomgren**.

Osa nykyisistä etuuksista, kuten työttömyysturva, on henkilökohtaisia. Asumistukea ja toimeentulotukea maksetaan puolestaan ruokakunnan tulojen perusteella. Perustulo voisi osoittautua liian kalliiksi ratkaisuksi.

”Kannustinloukun lisäksi perhe saattaa olla byrokratialoukussa.”

Iso-Britanniassa toteutetaan laajaa Universal Credit -hanketta, joka muistuttaa Aaltonen ehdotusta. Universal Credit -etuuteen on yhdistetty minimietuudet kotitalouskohtaisesti. Kuukausittain seurataan, kuinka paljon kotitaloudelle kertyy tuloja. Työtä on haettava aktiivisesti, ja osa-aikaisesti työskentelevän on pyrittävä kokoaikatoihin, muuten etuuden maksaminen lakkaa.

Suomessa otetaan vuonna 2019 käyttöön kansallinen tulorekisteri, joka mahdollistaisi tulojen reaaliaikaisen seuraamisen Britannian tapaan. Toiveissa on, että tulorekisteri helpottaa etuuksien hakemiseen liittyvää byrokratiaa.

Verotus on norsupyssy

Kannustinloukkuja on yritetty purkaa muutenkin kuin sosiaaliturvan puuttumalla. Työn verotusta keventämällä on pyritty kannustavuuteen. Työn verotus on keveämpää kuin päivärahan tulo. Verotuksella on kuitenkin hankalaa vaikuttaa täsmällisesti tietyn ihmisryhmän tilanteeseen.

”Se on vähän kuin ampuisi norsupyssyllä hyttystä”, sanoo neuvotteleva virkamies **Fransiska Pukander** valtiovarainministeriön vero-osastolta.

Kannustinloukkujen purkamisessa verotus ei ole kustannustehokas keino, sillä verotus perustuu vuosituloon ja kohdistuu aina suureen joukkoon ihmisiä, myös muihin kuin loukuista kärsiviin.

Louhisaaren kartano, marsalkka Mannerheimin syntymäkoti, Askaisissa 1967.

KUVA: V. K. HIETANEN / JOKA / MUSEOVIRASTO

Pieksämäen nuorisoseura esittää Robert Kiljanderin Pahassa pulassa -näytelmää 1950-luvun alussa.

KUVA: PEKKA KYTTINEN / MUSEOVIRASTO

Pukanderin mielestä negatiivinen tulovero on selvittämisen arvoinen asia osana sosiaaliturvan kokonaisuudesta. Se tarkoittaa veromallia, jossa veroa maksetaan, kun tulot ylittävät tietyn rajan. Jos tulot jäävät rajan alle, valtio maksaa henkilölle tulonsiirtoa eli negatiivista tuloveroa.

Kansanedustaja Hannakaisa Heikinen muistuttaa, että yhteiskunnassa elää silti aina myös ihmisiä, jotka eivät kykene työhön.

”Järjestelmää uudistettaessa on huomioitava eriarvoisuuden ja köyhyyden kasvu. Nämä ilmiöt kertovat hyvinvointivaltion ja sosiaaliturvajärjestelmän epäonnistumisesta”, Heikinen sanoo.

Ensin sote, sitten muut

”Etuusjärjestelmää uudistettaessa täytyy pohtia, kumpi on parempi, kertarytiniä vai ainainen kitinä”, Jenni Blomgren pohtii.

Kokonaan uuden järjestelmän luominen kertarytinsäyksellä on osoittautunut hankalaksi. Sen on osoittanut myös sote-uudistus.

Olli Kankaan mielestä sote-uudistuksessa on yritetty nivoa yhteen liian monta mammuttiluokan asiaa. Maakuntauudistus ja valinnanvapaus ovat olleet keskustalle ja kokoomukselle kynnyskysymyksiä. Uudistuksessa on ollut niin monta liikkuvaa osaa, ettei mikään taho ole hallinnut kokonaisuutta.

”Olisivatko pienemmät askeleet voineet tuottaa paremman tuloksen? Päämäärä olisi voinut olla sama, johon nyt on yritetty yhdellä rysäyksellä, mutta tavoitetta kohti olisi edetty hallitummin”, Olli Kangas pohtii.

Hallitus sopi puoliväliriihessään sosiaaliturvan kokonaisuudistuksesta. Olli Kankaan mielestä sitä on hankala toteuttaa niin kauan, kun sote-uudistus on auki. Nyt ollaan Kankaan mielestä kiipeämässä kuusta latvasta tyveen.

”Ensin näperrellään eriarvoisuuden kanssa, sitten suunnitteilla on so-

siaaliturvan kokonaisreformi ja vasta sen jälkeen sote. Suunnan pitäisi olla päinvastoin. Puuhun kiivetään tyvestä: ensin on ratkaistava isoin asia eli sote. Sen jälkeen voi pohtia, mitä sen päälle rakennetaan”, Kangas kuvailee.

Esimerkkinä järkevästä, vähitellen tehdystä uudistuksesta Kangas mainitsee työeläkejärjestelmän asteittaisen uudistamisen 1990-luvulta tähän päivään. Isoa laivaa on käännetty askel askeleelta ja saatu sille uusi kurssi. Se ei olisi onnistunut kertarytinsäyksellä.

”Tosin eläkejärjestelmän uudistamisessa ei koskettu maksussa oleviin eläkkeisiin, vaan uudistukset koskevat vasta tulevaisuuden eläkkeitä. On aina paljon hankalampaa muuttaa nykyisiä järjestelmiä”, Kangas huomauttaa.

Eturyhmät päättävät suunnan

Sosiaaliturva on rakentunut vähitellen ja eturyhmäpainotteisesti. Puolueet, työmarkkinajärjestöt ja muut etujärjestöt ovat ajaneet omille kannattajilleen suotuisia järjestelmiä. Tuloksena on pienistä palasista koostuva monimutkainen järjestelmä.

Poliitikkojen on aina helpompaa parantaa etuuksia kuin leikata niitä. Se pitää äänestäjät tyytyväisempinä.

Sosiaalipolitiikkaa ohjailevat suuret valta- ja rahakeskittymät.

”Työnantaja- ja työntekijäjärjestöt hallinnoivat pääomia, jotka vastaavat 80 %:a bruttokansantuotteesta”, Olli Kangas sanoo.

Hänen mielestään ongelmana on, etteivät valtaapitävät instituutiot enää vastaa esimerkiksi työelämän muutokseen.

”Eilisen voimasuhteet on varastoitettu tämän päivän instituutioihin, joilla meidän pitäisi rakentaa huomista. Se on hankalaa”, Kangas sanoo.

Yhteen etuuteen puuttuminen saattaa vaikuttaa etuuksien viidakossa moneen muuhunkin asiaan. Vaikutuksia on joskus vaikea ymmärtää maalaisjärjellä tai edes ennustaa etukäteen.

”Äkkiseltään voisi ajatella, että esimerkiksi lapsilisien verottaminen tasaaisi tuloeroja perheiden välillä. Mutta laskelmien perusteella kävisi niin, että tuloerot jopa kasvaisivat hieman. Monet asiat ovat hankalia ristikkäisten kytkentöjensä vuoksi. Ei ole ihme, että poliitikon tai kadunmiehen on niistä vaikea hahmottaa”, Kangas toteaa.

Ihminen on arvaamaton

Lainsäädännön yhteisvaikutus etuuksiin voi olla arvaamatonta. Etuuden uudistaminen saattaa vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen tavalla, jota ei ole osattu ennakoita. Vielä ei esimerkiksi tiedetä, luopuvatko opiskelijat tulevaisuudessa kimpakkämpissä asumisesta, kun he siirtyivät syksystä alkaen yleisen asumistuen piiriin.

”Valtaapitävät instituutiot eivät vastaa työelämän muutokseen.”

Uudistuksia on luonnollisesti helpompi arvioida jälkikäteen kuin etukäteen. Ennakointiin kuitenkin pyritään. Yksi keino siihen ovat mikrosimulaatiot.

Tilastokeskuksen ylläpitämään SI-SU-mikrosimulointimalliin on tallennettu 800 000 suomalaisen etuustiedot. Mallilla pystytään arvioimaan, miten muutos johonkin etuuteen vaikuttaisi muihin sosiaalietuuksiin ja asiakkaiden kokonaistilanteeseen. Malli ei kuitenkaan kata esimerkiksi lääke- ja sairaanhoitokuluja.

”Ihmiset, jotka saavat eniten sosiaalietuuksia, käyttävät myös usein paljon terveyspalveluita. He ovat Suomen pienituloisimpia. Jos esimerkiksi lääkkeistä saatavia korvauksia alennetaan, toimeentulotukimenot kasvavat”, Jenni Blomgren sanoo.

Nyt kun perustoimeentulotuen maksaminen kuuluu Kelalle, on mahdollista saada ajantasaista tietoa siitä, miten jonkin etuuden muuttuminen näkyy toimeentulotuen tilastoissa.

Vaikka tietoa olisi saatavilla ennen lain säätämistä, se ei silti aina kulkeudu poliitikoille asti – tai sitä ei haluta ottaa vastaan. Jenni Blomgrenin mielestä tutkijoiden pitäisi pontevammin tuoda esiin näkemyksiään oikeilla foorumeilla.

Sosiaalipoliittikkaan liittyvää tutkimusta tehdään monissa paikoissa, Kelan lisäksi esimerkiksi yliopistoissa, Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksessa (THL), Työterveyslaitoksessa, Kuntaliitossa ja Sitrassa. Blomgren toivoo, että tutkijat voisivat yhtenä rintamana saada äänensä kuuluviin sosiaaliturvan uudistamisessa.

”Kun tutkimusraportti tulee ulos, vasta puolet työstä on tehty. Se voi olla monelle tutkijalle vielä uusi ajatus. Tuloksia pitäisi rummuttaa paljon nykyistä enemmän”, hän kehottaa.

Poliittinen usko näyttää vahvempi

Myös poliitikkojen pitäisi olla halukkaampia kuuntelemaan. Jenni Blom-

gren arvioi, että nykyhallituksen toimissa näkyy tolkuton kiire. Isoja asioita ideoidaan, mutta valmistelu ontuu eikä asiantuntijoita kuunnella.

Samoin ajattelee Olli Kangas.

”Poliittinen usko on usein vahvempi kuin tutkimuksellinen näyttö”, hän toteaa.

Tutkijoilta haetaan vahvistusta olemassa olevalle mielipiteelle eikä muodosteta mielipidettä tutkimustietoon nojaten.

Keskustan kansanedustaja Hannakaisa Heikkinen on eri mieltä.

”Sipilän hallituksella on sellaista uudistamisen rohkeutta ja kokeilunhalua, jota yhteiskunta tarvitsee. Hallitus on myös osoittanut kykenevänsä tarvittaessa peruuttamaan ja korjaamaan suuntaansa”, hän sanoo.

Kuilua politiikan ja tutkimuksen välillä kasvattaa myös se, etteivät poliitikot ole tutkijoille ensisijainen yleisö. Akateemista arvostusta ei jaeta poliitikon kanssa keskustelusta tai yleisöesitelmän pitämisestä.

”Aika monet tutkijat käyvät keskustelua vain akateemisessa maailmassa ja keskittyvät julkaisemaan ’American Journal of Somethingissa’ tuloksia, joihin tutustuvat vain muut akateemikot”, Olli Kangas kärjistää.

Taas mallia Ruotsista?

Politiikassa eletään neljän vuoden sykleissä eduskuntavaaleista seuraaviin. Olli Kankaan mielestä mahdollisuuksien ikkuna ikäville päätöksille on vaaleja seuraava vuosi. Sen jälkeen leikkauksia ei enää saada läpi uusien vaalien pelossa. Jos sosiaalietuuksia mieltä leikata, hallituksella pitäisi olla heti työhön ryhtyessään yhteinen sävel toimintalinjoista.

Kangas kertoo esimerkin poliittisen kulttuurin eroista Suomessa ja Ruotsissa. Ruotsin entinen demaripääministeri **Ingvar Karlsson** kertoo muistelmissaan, millainen sokki vaalitappio oli 44 hallitusvuoden jälkeen vuonna 1976. Viimein valtaan päässyt

Toimeentulotuen tilastot osoittavat ajantasaisesti, miten etuuksien muutokset vaikuttavat.

porvarihallitus ei uskaltanut leikata sosiaalietuuksia eikä korotata veroja. Porvarikaudella menot räjähtivät käsiin ja taloutta rasitti vielä öljykriisi.

Ennen seuraavia vaaleja demarit tekivät vaaliohjelman, jossa sanottiin suoraan, että leikkauksia pitää tehdä, veroja korottaa ja taloutta korjata. Vaalikeskusteluissa esitettiin erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ongelmiin. Demarit voittivat vaalit. Myöhemmin myös Ruotsin oikeisto oppi leikkaamaan ja korottamaan veroja.

”Suomessa retoriikka on usein välttämättömyyksien ja vaihtoehtottomuuksien sanelemista. Ruotsissa ajatellaan, että poliitikko, joka sanoo, ettei vaihtoehtoja ole, on joko tyhmä tai ylimielinen. Jos vaihtoehtoja ei ole, ei politiikallakaan ole merkitystä”, Kangas toteaa. ¶

Yhteensovittaminen haastaa lainsäädännön

EU-alueen vapaa liikkuvuus pyrkii tukemaan talouskasvua mutta edellyttää sosiaaliturvan yhteensovittamista. Suomessa sosiaaliturva on asumisperusteinen, ja oikeus siihen voi syntyä lyhyenkin Suomessa työskentelyn perusteella.

Teksti Tarja Kivimäki Kuvitus Kati Närhi

EU-maiden välillä liikkuvien sosiaaliturvaoikeuksia on 2000-luvulla sovitettu yhteen EU-asetuksin. Työntekijöiden vapaa liikkuvuus halutaan turvata parantamalla elin- ja työoloja.

Suomessa asetukset tulivat voimaan vuonna 2010. Käytännössä ne eivät juuri muuttaneet EU-maiden välillä liikkuvien sosiaalisia oikeuksia vaan koskivat hallintoa ja järjestelmiä. Vapaa liikkuvuus on aina kuulunut EU:n periaatteisiin ja lainsäädäntöön.

”Pohjalla olivat sosiaaliturvan yhteensovittamissäännökset jo 1970-luvun alusta. Nytemmin on pyritty yksinkertaistamaan sääntöjä ja vaikuttamaan siihen, että kansalaiset saisivat palvelunsa sujuvammin ja paremmin”, kuvaa Kelan kansainvälisen osaamiskeskuksen päällikkö **Suvi Rasimus**.

Virolainen työntekijä saa perhe-etuudet

Käytännössä yhteen sovittaminen tarkoittaa, että esimerkiksi suomalaisia perhe-etuuksia maksetaan myös toisen EU-maan kansalaiselle, jos hän

työskentelee Suomessa. Kansallista erikoisuuttamme, kotihoidon tukea, maksetaan siis esimerkiksi virolaiselle lapsiperheelle, jonka isä tai äiti käy Suomessa töissä.

Viime vuosina Suomessakin on arvosteltu sitä, että lyhyenkin Suomessa työskentelyn perusteella voi syntyä oikeus asumisperusteiseen sosiaaliturvaan, jonka rahoittamiseen edunsaaja ei täysimääräisesti osallistu. Erityisen epäoikeudenmukaiseksi koetaan etuuksien maksaminen Suomen rajojen ulkopuolelle.

Kaikkia henkilöitä, jotka liikkuvat rajojen yli, täytyy kuitenkin kohdella samoin periaattein. Jos kansallinen laki syrjii tai estää vapaata liikkuvuutta, kansallinen lainsäädäntö sivutetaan.

”EU-lait eivät kumoa kansallista lainsäädäntöä. Ne kohdat, jotka ovat ristiriidassa EU-lakien kanssa, täytyy muuttaa tai jättää soveltamatta. Kansallisesti säädetään, mitä etuuksia on ja millä ehdoin niitä voi saada. Etuuksien saamisen ehdoksi ei kuitenkaan voi laittaa, että henkilön täytyy olla tietyn maan kansalainen, sillä se syr-

jisi muiden jäsenmaiden kansalaisia”, selventää Rasimus.

Sosiaalivakuutus eli eläkkeet ja työttömyysturva sekä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon järjestäminen kuuluvat kansalliseen päätösvaltaan. Yhteensovittaminen ei yhdenmukaista EU-maiden sosiaaliturvaa.

EU-maiden välillä on yhteisiä säännöksiä sosiaalietuuksien yhteensovittamisesta maiden välillä liikuttaessa. Jokaisella EU-kansalaisella on oikeus tulla maahan etsimään töitä korkeintaan 3 kuukaudeksi. Oikeus lapsilisään

tai työttömyysturvaan syntyy, jos henkilö työskentelee Suomessa vähintään 4 kuukautta tai on muuttamassa maahan vakinaisesti.

Myös potilaat liikkuvat vapaasti

EU:n vapaa liikkuvuus on alusta lähtien koskenut myös terveyspalveluja. Lähtökohtana on, että EU-kansalainen saa terveyspalvelut ja sosiaaliturvan siitä maasta, jossa hän työskentelee, vaikka hän asuisikin muualla.

EU-lainsäädäntö turvaa kansalaisilleen myös lääketieteellisesti välttämättömän sairaanhoidon missä tahansa EU-jäsenmaassa, ETA-maassa tai Sveitsissä, jos heidät on vakuutettu kotimaassaan ja he voivat osoittaa sen käytännössä esim. eurooppalaisella sairaanhoitokortilla.

Suomen sote-uudistus vaikuttaa aikanaan sairaanhoitokorvausten suuruuteen, jos valinnanvapaus toteutuu suunnitellusti.

”Jos EU-maan kansalainen matkustaa toiseen EU-maahan ja sairastuu yllättäen, uudistus ei vaikuta hänen asemaansa. Tilanne muuttuu, jos EU-kansalainen matkustaa varta vasten toiseen EU-maahan hoitoon. Tämä oikeus EU-kansalaisella on ollut jo tähän saakka, mutta uudistuksen myötä korvaustaso tämänhetkisen esityksen perusteella paranee”, toteaa vastaava lakimies **Marika Lahtivirta** Kelasta.

Hoito korvataan korvausta maksavan maan lakien perusteella. Ne määrittävät, mihin hoitoihin korvausta voi saada. Kela-korvausta on tähän asti saanut hyväksytystä hoidosta. Jos Kela-korvaukset lakkautetaan sote-uudistuksen myötä, henkilöllä on oikeus oman kotikunnan asiakasmaksun mukaiseen eli aiempaa suurempaan korvaukseen.

Suomen laki määrittää, miten kustannuksia korvataan suomalaisille. Ne pitää sovittaa yhteen sote-mallin ja EU:n lainsäädännön kanssa.

”Kun henkilöllä on täysi valinnanvapaus, hän voi valita kansallisen tai

jonkun muun EU-maan palvelun ja saa sen asiakasmaksulla”, Lahtivirta kertoo.

Jos toisen EU-maan kustannustaso on korkeampi, potilas joutuu maksamaan sen mukaisesti.

Ruotsissa kansallinen sote-uudistus on hänen mukaansa lisännyt kustannuksia.

”Siellä on ollut ongelmia palveluvalikoiman määrittämisessä ja siinä, millaisia kustannuksia ja palveluja kansallisesti hyväksytään. Ihmiset ovat saaneet korvauksia melkein mistä tahansa, ja terveysshoppailu on lisääntynyt.”

”Malli on ollut liian antoisa, eikä järjestelmä tarpeeksi läpinäkyvä. Ei ole määritelty korvattavia hoitoja selkeästi, joten on korvattu kaikkea mahdollista”, Lahtivirta sanoo.

Hoitoa ja neuvontaa yli rajojen

EU:n Potilasdirektiivi velvoittaa lisäksi kaikkia EU:n jäsenmaita perustamaan yhteyspisteen, joka neuvoo kansalaisia rajat ylittävän terveydenhoidon kysymyksissä. Suomen yhteyspiste on toiminut Kelan yhteydessä perustamisestaan, vuodesta 2014 alkaen. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) vastaa rajat ylittävän terveydenhuollon yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja kehittämisestä.

”Yhteyspisteen palvelut on tarkoitettu suomalaisille, jotka haluavat hakeutua hoitoon muualle EU-alueelle, sekä muiden EU-maiden kansalaisille, jotka haluavat hakeutua hoitoon Suomeen”, kertoo suunnittelija **Pia Blomqvist** Rajat ylittävän terveydenhoidon yhteyspisteestä.

Yhteyspiste kokoaa, tuottaa ja jakaa tietoa muun muassa hoitoon hakeutumisesta, kustannusten korvaamisesta, potilaan oikeuksista ja eurooppalaisesta lääkemääräyksestä. Henkilökohtaista neuvontaa ja vastauksia saa sähköpostitse. Palvelukielet ovat suomi, ruotsi ja englanti.

Yhteyspisteeseen tulleet kysymyk-

Ruotsin kansallinen sote-uudistus on lisännyt terveysshoppailua.

set vaativat usein selvittämistä. Sähköisiä tiedusteluja tulee noin 40 kuukaudessa. Myös muissa EU-maissa asuvat suomalaiset ottavat yhteyttä. Kaikkiin kysymyksiin on tähän saakka pystytty vastaamaan. Yhteyspisteessä työskentelee viisi ihmistä.

Kaiken tarvittavan tiedon pitäisi löytyä myös Rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspisteen ylläpitämiltä hoitopaikanvalinta.fi-verkkosivuilta. Se on tietopaketti terveydenhuollon valinnanvapaudesta Suomessa ja terveyspalvelujen käytöstä ulkomailla. Sivustolta saa tietoa esimerkiksi potilaan oikeuksista, hoitokustannuksista ja niiden korvauksista sekä terveydenhuollosta eri maissa.

Sivusto toimii suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja pohjoissaameksi. Verkkopalvelun keskeisin sisältö löytyy myös viittomakielisenä. Terveydenhuollon työntekijöiden tietotarpeisiin on laadittu oma osionsa.

Sivuston nimi ei viittaa sote-uudistukseen eikä siihen liittyvään valinnanvapauteen, eikä sitä perustettu kansallista lakimuutosta varten.

”Olemme rajat ylittävän terveydenhoidon palvelukanava, kansallisesta sote-uudistuksesta riippumatta”, Pia Blomqvist selventää.

Sivustoa perustettaessa todettiin, että yhteen paikkaan on järkevää koota myös se, mitä Suomessa tapahtuu. Siksi sieltä löytyy nyt tietoa myös kansallisesta valinnanvapaudesta. Vielä ei tiedetä varmasti, mitä muutoksia sote-uudistus tuo.

Sivuston päivitys ja kehitys ovat mittava, jatkuva urakka. Sivustolle on tuotettu yli 200 sivua tekstiä neljällä eri kielellä.

Blomqvist haluaa kehittää sivustoa entistä asiakaslähtöisempään suuntaan. Kesän aikana on tehty verkkokysely siitä, mitkä asiat rajat ylittävissä terveydenhuollossa erityisesti ihmisiä kiinnostavat. Ne ovat konkreettisia: hoitoon hakeutuminen, korvausten haku, hinnat. Hoidon lopullista hintaa eri maissa on kuitenkin hyvin vaikea arvioida tarkkaan etukäteen.

Sähköinen tietojärjestelmä palvelee yhteensovittamista

Sosiaaliturvan yhteensovittaminen vaatii myös aiempaa tehokkaampia teknisiä järjestelmiä. EESSI (Electronic Exchange of Social Security Information) on sähköinen tietojärjestelmä, jonka avulla EU-maiden sosiaaliturva- viranomaiset voivat tulevaisuudessa vaihtaa tietoja keskenään nopeasti ja turvallisesti. Mukana on EU-maiden lisäksi kolme ETA-maata ja Sveitsi. Tällä alueella on noin 15 000 sosiaaliturvalaitosta, joiden on tarkoitus liittyä järjestelmään.

Jokaiseen maahan rakennetaan sähköistä tiedonsiirtoa varten vähintään yksi yhteyspiste (Access Point). Kela vastaa Suomen yhteyspisteestä. Valmistaa pitäisi olla kahden vuoden kuluttua, heinäkuussa 2019.

Tieto alkaa kulkea huomattavasti nykyistä nopeammin ja järjestelmällisellä ja vakioidulla tavalla ja etuuksien käsittely vauhdittuu. Tähän saakka on vastaanotettu sekalaisia, usein käsinkirjoitettuja dokumentteja.

”Kun henkilö esimerkiksi jää eläkkeelle ja tekee eläkehakemuksen, selvitetään, onko hän työskennellyt muuallakin EU-alueella ja saako hän sieltä eläkettä”, kertoo Suomen EESSI-yhteyspisteen hanke- ja projektipäällikkö **Marjaana Hirviniemi**.

Näin vältetään päällekkäisyydet, eikä kukaan jää ilman hänelle kuuluvaa etuutta.

Yhteen sovitettava sosiaaliturva kattaa eläkkeet, perhe-etuudet, terveydenhuollon, tapaturmat ja am-

mattitaudit, työttömyysturvan ja takaisinperinnän. Opintotuki ja sosiaalietuudet jäävät yhteen sovitettavan turvan ulkopuolelle.

Esikko-projekti koordinoi suomalaisten viranomaisten ja -laitosten siirtymistä sähköiseen tiedonvaihtoon. Yhteistyössä Kelan kanssa ovat Eläketurvakeskus, Tapaturmavakuutuskeskus, Työttömyyskassojen yhteisjärjestö, Työttömyysvakuutusrahasto, työ- ja elinkeinoministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö (STM).

Komission hallintotoimikunta on ylin päättävä elin EESSI-asioissa. Suomen edustaja on **Essi Rentola** STM:stä. Hallintotoimikunnan alaisena toimii Tekninen toimikunta, jossa on kaksi jäsentä joka maasta. Toimikunnan alaisena on useita asiantuntija-ryhmiä.

Sähköisen järjestelmän siirtymäaika on muutettu moneen kertaan. Kesäkuussa se vihdoinkin hyväksyttiin, ja kahden vuoden siirtymäaika päättyi 2.7.2019.

Järjestelmässä maiden välillä liikkuvat sähköiset SED-asiakirjat. Kaikki Suomeen saapuvat ja täältä lähtevät rakenteelliset sähköiset asiakirjat kulkevat jatkossa Rajat ylittävän sosiaaliturvan yhteyspisteen kautta.

Tieto alkaa liikkua vuonna 2019

Järjestelmän käyttö koskee vain tiedonvaihtoa jäsenmaiden välillä. Komission rakentamalla RINA-järjestelmällä lähetetään ja vastaanotetaan viestejä. RINasta tiedot on syötettävä laitoksen omiin etuusjärjestelmiin. Järjestelmä ei edellytä, että kaikissa maissa myös asiakkaat tekevät sosiaaliturvaan liittyvät hakemuksensa sähköisinä.

”Vähimmillään riittää, että maalla on komission käyttöliittymä ja kansallinen yhteyspiste. Lisäksi maalla voi olla omia järjestelmiä”, Hirviniemi kertoo.

”Kaksivuotinen valmistelutyö käynnistyi tämän vuoden alussa. Vuoden 2019 alusta alkaa asiakkaiden tekemä

hyväksymistestaus sekä koulutusvaihe. Yhteyspisteen on arvioitu valmistuvan toukokuussa 2019, jolloin EESSI-järjestelmän käyttö on Suomessa aikaisintaan mahdollista”, kertoo Hirviniemi. Suunnitteluyhteistyötä tehdään erityisesti Pohjoismaiden ja Viron kanssa, jotka ovat suurimmat yhteistyökumppanit. Valtaosa Suomen ja EU:n välisestä tiedosta liikkuu näiden maiden välillä.

Suomessa on 80 laitosta, jotka kuuluvat EESSIn piiriin. Niillä kaikilla on omanlaisiaan tarpeita. Sähköisiä asiakirjoja lähetettäviä tahoja on yhteensä satoja.

Ensimmäinen EU:n sähköisen tiedonvaihdon projekti käynnistyi jo 2012 – ja epäonnistui.

”Siitä opittiin tosi paljon”, toteaa Hirviniemi.

EU-tason tekninen alusta on nyt muuttunut täysin. Aiemmin EU:sta näytti puuttuvan myös projektihallinta- ja tietojärjestelmäosaaminen. Uusi projekti aloitettiin aivan alusta.

”Nyt projekti on edennyt huomattavasti edeltäjänsä paremmin.”

Vaikutus talouteen marginaalinen

Vuonna 2013 Kela antoi EU- tai ETA-maan kansalaisuuden perusteella noin 13 000 myönteistä päätöstä asumisperusteista sosiaaliturvaetuksista. Näissä tapauksissa EU- tai ETA-maasta muuttaneen henkilön ei katsottu muuttaneen Suomeen vakituisesti. Silti häneen voitiin soveltaa asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä vähintään neljä kuukautta jatkuneen työnteon tai yritystoiminnan perusteella.

Vuonna 2012 Suomessa oli yhteensä 76 619 EU-kansalaista. Heistä työllisiä oli 39 217 ja työttömiä 5 806. Eläkeläisiä oli 4 794 ja muita työvoiman ulkopuolella olevia 12 102.

Virolaisia työeläkevakuutettuja oli 57 000 vuonna 2013. EU-maista tulleita työntekijöitä Suomessa oli vuonna 2013 noin 26 000, joista valtaosa oli virolaisia.

Kela maksoi työttömyysetuuksia Suomessa vuonna 2013 yhteensä yli 1,68 mrd. euroa. Siitä muille kuin suomalaisille EU-kansalaisille maksettiin yli 58 milj. euroa. Suurin ryhmä olivat virolaiset. Lapsilisiä maksettiin Suomessa yhteensä noin 1 487 mrd. euroa, josta suomalaisille tuli reilut 1 409 mrd. Sairauspäivärahoja maksettiin Suomessa yhteensä 832 milj. euroa, josta suomalaisille tuli yli 814 milj. Vanhempainpäivärahoja maksettiin Suomessa yhteensä 1,026 mrd. euroa, josta

suomalaisille tuli 980 milj.

Lapsilisiä maksettiin helmikuussa 2014 yhteensä 4 400 perheelle, joissa toinen vanhemmista oli töissä Suomessa ja toinen asui lasten kanssa toisessa EU-maassa. Tämä on reilusti alle prosentti arvioidusta kokonaismenosta.

Ulkomaalaisille Suomessa maksetut Kelan etuudet ovat siis murto-osa suomalaisille maksetuista etuuksista. Myös Suomesta EU- tai ETA-alueelle maksetut sosiaaliturvaetuudet ovat hyvin pieni osa kokonaismäärästä. Valtaosa etuuksien saajista on suomalaisia. On tosin oletettavaa, että etuuksia saavien ulkomaalaisten määrät tulevat kasvamaan.

Selvitysten mukaan maahanmuutolla on kansantalouteen marginaalinen, lievästi myönteinen vaikutus. Ratkaisevaa on maahanmuuttajien työllisyys, ikä ja koulutus.

OECD:n International Migration Outlook 2013 -selvityksen mukaan maahanmuuttajien vaikutus julkiseen talouteen on kaikissa OECD-maissa yleisesti ottaen positiivinen, joskin vähäinen. Positiivisin vaikutus havaittiin Luxembourgin ja Sveitsin kanssa taas negatiivisin vaikutus oli Saksassa (-1,1%). Suomen osalta laskelmat päättyvät lievästi positiiviseen vaikutukseen (0,16%), samoin muissa Pohjoismaissa.

”Kyllä kansalainen tietää”

Sydänliiton toiminnanjohtaja Tuija Brax luottaisi etuuksia koskevassa päätöksenteossa useammin ihmisen sanaan. Entinen oikeusministeri arvioi, että näin toimimalla byrokratia ja kustannukset vähenisivät.

Teksti Johanna Hytönen Kuva Sami Heiskanen

Pitkäaikainen vihreiden valtakunnanpolitiikko **Tuija Brax** siirtyi pari vuotta sitten eduskunnasta järjestömaailmaan. Vuodesta 2015 lähtien hän on työskennellyt Sydänliiton pääsihteerinä. Miten lainsäätäjän tulisi hänen mielestään ohjata ihmisten elämäntalintoja?

Tuija Brax: Tämä on iso filosofis-juridinen kysymys. On asioita, joiden edistäminen on yleisesti hyväksyttyä, kuten työmatkapyöräily. Sen myönteinen kerrannaisvaikutus yhteiskuntaan on niin suuri, että sitä kannattaisi suosia verotuksellisesti. Lainsäätäjä voi vaikuttaa kansalaisten elämäntalintoihin myös esimerkiksi kaavoituk-

sen ja liikenteen ratkaisuin. Tiedämme esimerkiksi, että kannattaa kaavoittaa lähiliikuntapaikkoja. Se kannustaa terveyttä ylläpitävään liikuntaan.

Tuija Brax: Sen sijaan esimerkiksi ruokailutottumuksista tai liikunnan määrästä on paljon vaikeampaa suosia tai sakottaa. Olisi hienoa, jos sairausvakuutusjärjestelmä voisi hyvittää esimerkiksi liikuntaharrastuksesta. Mutta miten sitä mitattaisiin? Alkoholiuudistus on sitten esimerkki ratkaisusta, jossa lainsäätäjä, ainakin nyt julkistetussa versiossa, suosii terveydelle haitallista valintaa. Alkoholiuudistuksella heikennetään monien ihmisten ja perheiden terveyttä ja hyvinvointia.

Kuinka suuri on väärinkäytön riski?

Opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin on herättänyt keskustelua lainsäätäjän oikeudesta määritellä ihmisten parisuhde. Asumisjärjestely vaikuttaa perhekunnan määrittelyyn esimerkiksi asumistukea haettaessa. Yhteisasuminen on opiskelijoiden joukossa muuta väestöä yleisempää.

Tuija Brax: Epäselvissä tilanteissa pitäisi aina olla niin, että kansalainen itse sanoo, miten asia on. Kyllä hän tietää, onko hän avoliitossa vai ei. Asia tulee vielä ajankohtaisemmaksi, jos yhteisasuminen yleistyy. Lakia tulkitsevien laitosten pitäisi myös pystyä

antamaan selkeitä ja avoimia ohjeita etuuksia hakeville. Kelankin pitäisi sanoa suoremmin, miten vuokrasopimus pitää tehdä, ettei yhdessä asuvia kämppekavereita tulkita samaan ruokakuntaan kuuluviksi. Lainsäätäjällä on tietenkin asiasta päävastuu. Sen tulee jo kansantaloudellisistakin syistä arvioida, kuinka paljon resursseja kannattaa laittaa hyvin tulkinnanvaraisen asian, kuten parisuhteen laadun, selvittämiseen. Pitäisi aina miettiä, mikä on ihmisten sanaan luottamisesta saatavan selkeyden hyöty ja verrata sitä mahdolliseen etuuksien hyväksikäytöstä seuraavaan riskiin. Kuinka paljon etuuksien väärinkäytöstä todella voisi olla haittaa?

Lain valmistelu pintapuolista

Myös lainsäädännön yhteisvaikutus voi hallitsemattomasti vaikuttaa ihmisten yksityisen päätäntävällän alueelle kuuluviin asioihin.

Tuija Brax: Lainsäädännön yhteisvaikutuksia ei voi kukaan täysin arvioida. Silti ne pitäisi pystyä ennakoimaan nykyistä paremmin. Tähän on kiinnitetty toistuvasti huomiota, ja eduskunta on antanut asiasta useita ponsia, jotka sitovat hallitusta. Valittavan usein lainsäädännön kiirehtiminen aiheuttaa sen, että selvitys tehdään liian nopeasti ja pintapuolisesti eikä asiantuntijoita kuunnella. [1](#)

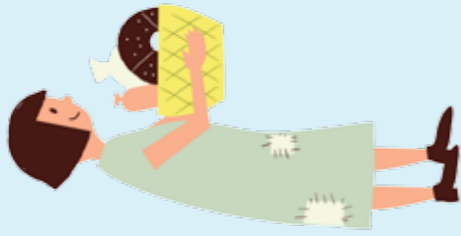

Ihannetilanteessa sote-mallin pilotit tehdään ennen lopullista päätöksentekoa, ja ne vaikuttavat siihen, sanoo Tuija Brax.

Nämä 10 uudistusta rakensivat hyvinvointivaltion

Kelan tutkimus arvioi 100-vuotiaan Suomen ja 80-vuotiaan Kelan juhluvuosien kunniaksi maamme merkittävimmät sosiaaliturvan innovaatiot.

Teksti Kelan tutkimusosasto Kuvituksat Kati Närhi

Lue lisää sosiaaliturvan historiasta ja asiantuntijoiden näkemyksistä Kelan tutkimusblogista: blogi.kansanelakelaitos.fi/ tai seuraa Kelan somekanavia.

Köyhäinhoitolaki 1922

Siirtyminen vaivahoitoasetuksesta köyhäinhoitolakiin muutti Suomen sosiaalipoliittisen ajattelutavan. Laki edellytti inhimillisyyttä niitä kohtaan, jotka tarvitsivat apua.

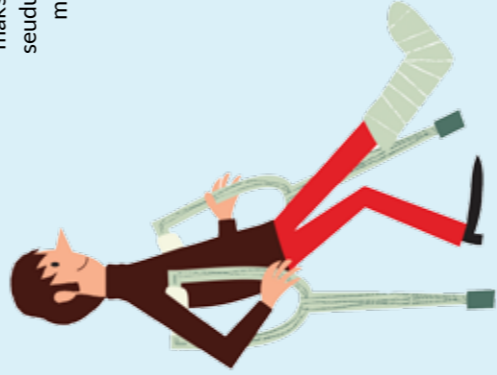
Äitiysavustuslaki 1937

Äitiysavustus oli ensin tarkoitettu vähävaraisille synnyttäjille. Äidit saatiin äitiysavustuksen avulla terveydenhuollon piiriin. Äitiysavustus tuli vuonna 1994 Kelan hoidettavaksi.

Kansaneläkelaki 1937 ja kansaneläkeuudistus 1956

Lain tarkoitus oli taata kaikille minimieläke vanhuuden varalle. Kela perustettiin 1937 hoitamaan kansaneläkettä. Kun eläkkeitä alettiin maksaa kuukausittain, moni iäkäs nainen maaseudulla ja iäkäs kotiäiti kaupungissa sai ensimmäistä kertaa säännöllisesti omaa rahaa.

Lapsilisälaki 1948

Vuonna 1948 voimaan tullut lapsilisä oli Suomen ensimmäinen universaalinen, kaikille tiettyyn ikäryhmään kuuluville yhtäläisesti maksettava tulonsiirto.

- Lapsilisä on tasannut lapsista aiheutuneita kustannuksia lapsiperheiden ja muiden kotitalouksien välillä.
- Lisäksi se on lieventänyt lapsiperheiden köyhyyttä. Sen on toivottu myös lisäävän syntyvyyttä.

Sairausvakuutuslaki 1964

Ennen sairausvakuutuslakia toimeentuloturvaa Suomessa tarjosivat sairaustapauksissa sairausvakuutuskaassat. Järjestelmän piiriin kuului ainoastaan noin 5 % väestöstä. 1964 säädettiin sairausvakuutuslaki, viimeisenä Euroopassa. Se tarjosi ansiosidonnaisten etuuksien lisäksi minimietuudet koko väestölle: kaikki Suomessa asuvat henkilöt tulivat vakuutetuiksi sairauden, raskauden ja synnytyksen varalta. Sairausvakuutus tuli Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi.

- Uudistusten myötä kansalaisten terveydentila alkoi kohentua.
- Lisäksi sairausvakuutusjärjestelmä tarjosi tärkeän perustan tietojen keräämiselle sairauksista ja niiden esiintymisestä. Tietoja käytettiin alusta alkaen terveyspolitiikan suunnitteluun ja kansan terveydentilan kohentamiseen.

Kansanterveyslaki 1972

Vuonna 1972 jokainen kunta veloitettiin huolehtimaan perusterveydenhuollosta perustamalla terveyskeskus. Terveystyökeskukset yhdistettiin saman katon alle monet terveyspalvelut. Myös sairaankuljetus, hammashoito ja kouluterveydenhoito oli järjestettävä kunnallisesti.

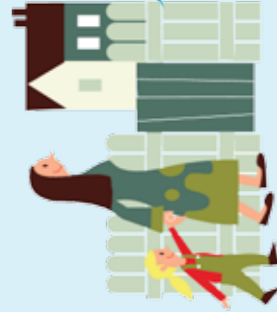
- Tarkoituksena oli siirtää terveydenhuollon painopistettä ehkäisevään terveydenhoitoon ja avosairaanhoidon.
- Kansanterveyslain aiheuttamat lisäkustannukset jaettiin valtion ja kunnan kesken, ja valtio alkoi maksaa osan kustannuksista kunnalle valtionosuutena.

Opintotukilaki 1972

Nykytuotoinen opintotuki sai alkunsa ja tarjosi nuorille perheen varallisuudesta riippumattoman mahdollisuuden opintoihin.

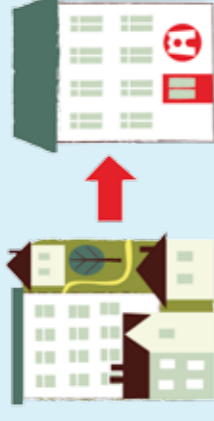
- Sitä ennen, vuodesta 1959 lähtien valtio tarjosi opiskelijoille vain lainaa.
- 5 vuotta myöhemmin opintotukeen lisättiin asumislisä.

Päivähoitolaki 1973

Vuoden 1973 uudistus loi kunnallisen päivähoitojärjestelmän yhteiskuntaan, jossa 1960- ja 1970-lukujen rakennemuutos oli rikkonut perinteiset sosiaaliset verkostot.

- Kuntien täytyi nyt järjestää päivähoito kaikille sitä tarvitseville lapsille.
- Päivähoidon järjestämisen tavoitteena olivat perhekustannusten tasaaminen ja lasten kasvatusolosuhteiden yhtenäistäminen sekä sukupuolten tasa-arvon edistäminen.

Toimeentulotuen siirto Kelaan 2017

Toimeentulotuki on tarkoitettu viimejaiseksi sosiaaliturvan muodoksi, ja se on tarveharkintainen etuus. Sitä voi saada henkilö tai perhe, jonka tulot ja varat eivät muuten riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin.

- Vuonna 2017 toimeentulotuen perusosa siirtyi kunnilta Kelaan maksettavaksi. Uudistuksen tavoitteena oli yksinkertaistaa ja tehostaa toimeentulotukijärjestelmää, vähentää asiakkaiden asioimista monella eri luukulla ja lisätä asiakkaiden yhdenvertaisuutta.
- Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki jäävät edelleen kuntien vastuulle.

2000
2560

Perustulokokeilu 2017–2018

Perustulokokeilun tavoitteena on selvittää, miten sosiaaliturva paremmin vastaisi työelämän muutoksiin.

- Tavoitteena on myös muuttaa sosiaaliturvaa yksinkertaisemmaksi ja työhön kannustavaksi.
- Perustulokokeilussa 2 000 satunnaisotannalla valittua työtöntä saa perustuloa 560 euroa kuussa ilman vastikkeita tai tarveharkintaa. Osallistujan muut tulot eivät vähennä perustuloa.
  - Kokeilu kestää 2 vuotta. Sen jälkeen tehdään arviointitutkimus, jossa selvitetään esimerkiksi osallistujien työllistymistä ja muiden etuuksien käyttöä. Kela vastaa kokeilun toteuttamisesta.

Perustulon puolustajat

Aino-Kaisa Pekonen ja Elina Lepomäki ovat kansanedustajia poliittisen kartan vastakkaisilta laidoilta. Yhdestä asiasta he ovat kuitenkin yhtä mieltä.

Teksti Mari Valkonen Kuvat Juuso Paloniemi

Pätkätyö, osa-aikatyö ja korkealle jä-mähtänyt työttömyys. Työelämä on muuttunut niin paljon, että sosiaaliturva pitäisi uudistaa perinpohjaisesti.

Tästä – ja oikeastaan vain tästä – kokoomuksen **Elina Lepomäki** ja vasemmistoliiton **Aino-Kaisa Pekonen** ovat yhtä mieltä. Kumpikin tarjoaa sosiaaliturvan uudistamisen lääkkeeksi perustuloa, muodossa tai toisessa.

Perustulokokeilusta laihoja tuloksia

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmää luotsaava Aino-Kaisa Pekonen kannattaa vahvaa julkista sektoria.

”Sopuisa yhteiskunta syntyy siitä, että tuloerot eivät ole valtavia”, hän kertoo periaatteistaan.

Ajatuspaja Liberan tutkimusjohtajana työskennellyt Elina Lepomäki määrittelee itsensä klassiseksi liberaaliksi. Hän on valmis leikkaamaan tuista ja palveluista veronkorotusten välttämiseksi.

”Ajattelen, että markkinatalous on paras ratkaisu köyhyyden ja eriarvoisuuden ongelmiin”, Lepomäki sanoo.

Molemmat ovat periaatteessa tyytyväisiä meneillään olevaan perustulokokeiluun mutta harmittelevat kokeilun reunaehtoja. Kokeilun tulokset jäävät parhaimmillaankin laihoiksi, koska mukana on vain pitkäaikaistyöttömiä eikä perustuloa veroteta.

Pekonen toivoo, että kokeilu laajennettaisiin muihinkin kuin työttömiin, jos perustuloa ei kokeilun jälkeen oteta käyttöön. Lepomäki taas pistäisi heti toimeksi.

”Kokeilun tuloksista riippumatta on selvää, että sosiaaliturvan malli pitää uudistaa. Sen ehtisi tehdä vielä tällä hallituskaudella”, Lepomäki kiirehtii.

Politiikkaan konkareiden kannustamana

Oli vuosi 1991, kun Lepomäki istui kouluokassa äskettäin yhdistyneen Saksan pääkaupungissa Bonnissa. Opet-

taja tuli ja kertoi, että Berliinistä tulee uusi pääkaupunki.

”Se oli meille bonnilaisille hirveä järkytys”, Lepomäki kuvailee.

Lepomäen isä, politiikan toimittaja **Kari Valtonen** työskenteli 1990-luvun alussa Suomen suurlähetystössä Bonnissa ja Berliinissä. Lepomäki pääsi seuraamaan Euroopan mullistuksia näköalapaikalta. Se herätti kiinnostuksen vaikuttamiseen.

”Suomen EU-kansanäänestyksen myötä näytti siltä, että pieni Suomi vihdoon liittyy sivistysmaiden joukkoon”, Lepomäki muistelee.

Pekoselle politiikka näkyi lapsuudessa erityisesti vappuna. Se oli perheelle juhlapäivä. Kuorolaulua harrastava äiti kiersi esittämässä työväenlauluja.

Pekonen ei lapsena osallistunut poliittiseen toimintaan, vaikka vasemmistolaiset vanhemmat ehdottivat liittymistä pioneereihin.

”Arvostan, että me lapset saimme tehdä omat valintamme. Luulen, että

Elina Lepomäki määrittelee itsensä klassiseksi liberaaliksi.

Aino-Kaisa Pekonen vetoaa hallitukseen, että se palaisi parlamentaarisesti sovittuun sote-malliin.

vanhemmat ovat silti tyytyväisiä, että yksi meistä jatkoi liikkeessä”, Pekonen kertoo.

Lepomäki liittyi kokoomusteekkereihin aloitettuaan opiskelut. Kokoomuksen hän valitsi, koska puolue vaikutti ainoalta, joka edes puolitosissaan ajoi markkinataloutta.

Lepomäen ensimmäisenä opiskeluvuonna kansanedustaja **Martti Tiuri** haki itselleen eduskunta-avustajaksi tekniikkaa ymmärtävää opiskelijaa. Lepomäki sai paikan – mielestään siksi, että hakijoita oli niin vähän.

”Silloin ajattelin, että pyrin politiikkaan vasta kuusikymppisenä. Ajattelin, että ensin täytyy tehdä elämässä jotain, jotta tietää, mitä on ajamassa”, hän muistelee.

Kun Pekonen vuonna 1996 lähti opiskelemaan lähihoitajaksi, ammatinvalinta tuntui itsestään selvältä.

”Ajattelin, että musta tulee hoitaja, saan jonain päivänä lapsia, elän tavallista arkea ja käyn ehkä jumbassa”, hän kuvailee.

Toisin kävi. Pekoselle lankesi niin työpaikalla kuin äitiyslomalla äänitorven rooli. Hän oli naapurustossa se, joka soitti kaupungin virkamiehille ja ehdotti luistinradan jäädyttämistä.

Pekonen ymmärsi, että yhteisiin

asioihin voi vaikuttaa, kun hänen työpaikallaan Riihimäen terveyskeskuksessa pyykkihuollon tarjouskilpailun voitti virolainen yritys. Elettiin 2000-luvun alkua. Pyykit viipyivät etelänaapurissa niin pitkään, ettei vanhuksille riittänyt puhtaita vaatteita. Pekonen soitti kipakan puhelun kuntayhtymään ja kysyi, mihin vanhukset pitäisi pukea omaisten tullessa vierailulle.

”Seuraavalla viikolla saimme uusia vaatteita. Myöhemmin tarjouskilpailun ehtoja muutettiin niin, ettei pyykejä saanut enää kuljettaa Viroon”, Pekonen kertoo.

Muutaman vuoden päästä Pekosen isä kysyi tytärtään ehdolle kaupunginvaltuustoon. Pekonen valittiin ensi yrittämällä.

Perustulo vai perustili?

Vaikka Pekonen ja Lepomäki ovat samaa mieltä perustulon tarpeellisuudesta, heidän ajamansa toteutustavat ovat varsin erilaiset.

Vasemmistoliitto ajaa puhdasta perustulomallia, jossa jokainen 18 vuotta täyttänyt saisi kuukaudessa samansuuruisen perustulon. Verotus leikkaisi tuloja automaattisesti tulojen kasvaessa.

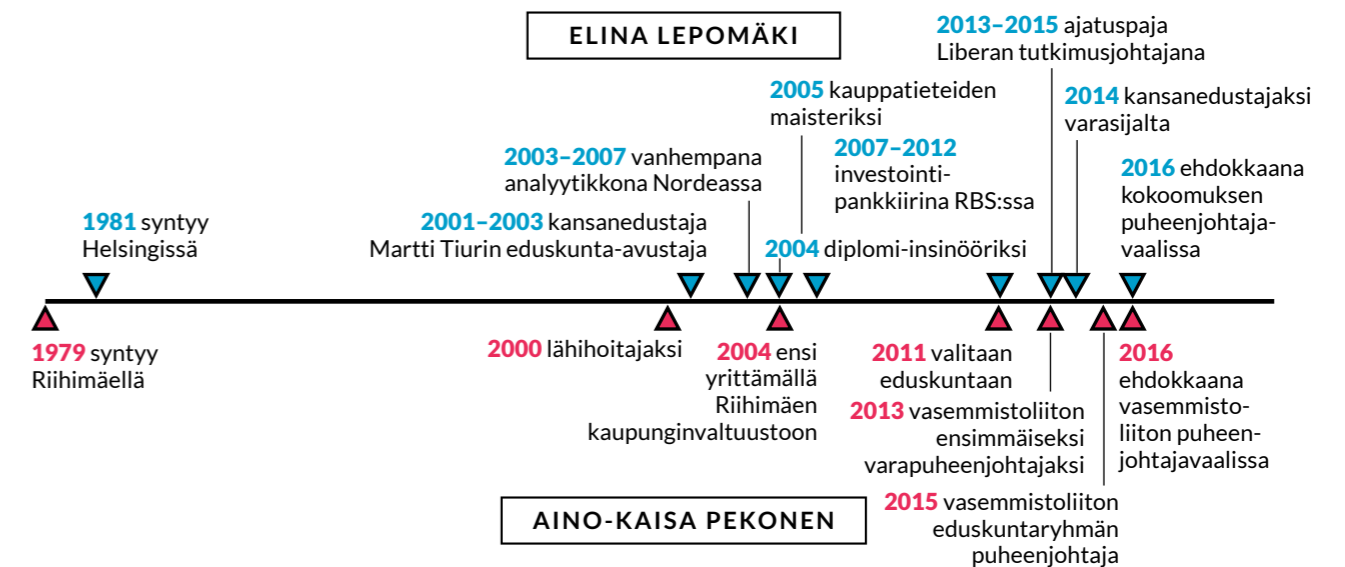
Aino-Kaisa Pekosta ihmetyttää pelko verojen noususta.

Vasemmistoliiton pääargumentti perustulon puolesta on köyhyyden vähentäminen. Vasemmiston ehdottama perustulo, 750 euroa kuukaudessa, on selvästi suurempi kuin perustulokokeilussa sekä toisen perustulopuolueen, vihreiden, ehdotuksessa. Perustulon päälle voisi vasemmistoliiton ehdotuksessa saada esimerkiksi ansi-osidonnaista työttömyysrahaa.

Perustuloa arvostellaan siitä, että se voisi kalleutensa vuoksi johtaa nykyistä korkeampaan verotukseen. Pekosta ihmetyttää pelko verojen noususta.

”Peruskoulu ja ilmainen kouluruokailu ovat nekin aikanaan maksaneet. Ennenkin on uskallettu uudistaa rohkeasti”, Pekonen muistuttaa.

Kokoomus ei puolueena kannata perustuloa, mutta Lepomäki rakenssi Liberassa työskennellessään oman mallinsa, perustilin. Se antaisi ihmisten itsensä valita, milloin he nostavat tukia. Mallilla pidettäisiin veroaste paikallaan tai jopa alennettaisiin sitä.

Kela voisi hallinnoida perustiliä

Perustili-mallissa jokainen suomalainen saisi 18 vuotta täytettyään 20 000 euroa, josta voisi nostaa 600 euroa kuukaudessa. Tämä riittäisi Lepomäen mukaan esimerkiksi neljän vuoden täyspäiväiseen opiskeluun.

Perustili voisi mennä miinukselle kuinka paljon tahansa, eikä siitä rokotettaisi. Valtio lainaisi tarvittavan määrän, joka katettaisiin sosiaaliturvasta. Palkasta siirtyisi perustilille automaattisesti 10 %, minkä lisäksi tilille voisi tehdä ylimääräisiä talletuksia. Tuloja verotettaisiin vasta, kun ne nostetaan tililtä.

Perustilin hallinnointi sopisi Lepomäen mielestä luontevasti Kelalle. Perustilille voisi Lepomäen mielestä maksaa esimerkiksi työttömyysvakuutusmaksun, jota voisi nostaa työttömäksi jäätyään. Työttömyyskorvauksen nostaminen omalta tililtä kannustaisi palaamaan töihin.

Perustilin mukana jokainen suomalainen saisi lisäksi y-tunnuksen, mikä madaltaisi yritystoiminnan aloittamisen kynnystä. Tilille siirrettyjä rahojaa voisi myös sijoittaa siten, että verot maksettaisiin vasta, kun sijoitukset kotiutettaisiin.

”Jokainen soten bulkkitoimenpide, kuten lonkkaleikkaus, pitäisi kilpailuttaa.”

Perustulolla pois toimeentulotuelta

Löytyy sittenkin vielä toinen asia, josta Lepomäki ja Pekonen ovat samaa mieltä. Heidän mielestään toimeentulotuelle elää liian moni suomalainen. Tänä vuonna toimeentulotukea on maksettu kuukausittain keskimäärin 160 000 kotitaloudelle.

Toimeentulotuki on periaatteessa sitä sosiaaliturvaa, jota hyvinvointivaltion pitää Lepomäen mukaan tarjota. Tällä hetkellä toimeentulotuki tarjoaa Lepomäen mielestä kuitenkin ”täydellisen kannustinloukun”.

”Pitää saada aika kovaa palkkaa, että töihin kannattaa lähteä. Siinä ei ole järkeä. Jos on ollut pitkään pois työelämästä, työkykykään ei välttämättä ole niin hyvä, että saisi suomalaisten keskipalkkaa”, hän sanoo.

Pekosen ja Lepomäen mukaan perustulon kaltainen perusturva auttaisi ponnistamaan pois toimeentulotuelta.

Lepomäen mielestä nykyistä paremman perusturvan lisäksi tarvittaisiin myös ”toimivat työmarkkinat”. Sillä hän tarkoittaa mahdollisuutta työskennellä työehtosopimusta pienemmällä palkalla tai muuten heikommin ehdoin.

Lepomäki tarjoaa työmarkkinalainsäädännön avaamista ensisijaiseksi lääkkeeksi myös nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen.

”Matalapalkkatyö on moninkertaisesti parempi vaihtoehto kuin joutilaisuus ja syrjäytyminen. Työssä ollessaan nuori saa arvokasta työkokemusta ja osaamista, joka on jopa relevantimpaa kuin koulun penkiltä saatu oppi. Kaikenlainen työ on hyväksi”, Lepomäki sanoo.

Lepomäen ehdotus saa Pekoselta täystyrmäyksen.

”Ammattiyhdistysaktiivina ja työväenpuolueen edustajana en tietenkään voi kannattaa työntekijöiden saavuttamien etujen romuttamista”, Pekonen sanoo.

Vähän vai paljon valinnanvapautta?

Sosiaaliturvan uudistamiseen vaikuttavat olennaisesti myös meneillään oleva maakuntauudistus ja siihen kuuluva sote-uudistus. Hallituksen esitys sote-uudistuksen valinnanvapauslaiksi tyrmättiin ennen eduskunnan kesälomaa perustuslakivaliokunnassa. Sote-uudistuksen toimeenpano lykääntyi vuodelle.

Pekosen mielestä valinnanvapaudesta pitäisi luopua kokonaan. Terveydenhuollon pitäisi tulevaisuudessakin perustua julkisen sektorin tuottamiin palveluihin. Yksityiset yritykset voisivat paikata silloin, kun julkinen terveydenhoito ei pysty tuottamaan palveluja.

”Heikoimmassa asemassa olevat ihmiset jäävät pahimmassa tapauksessa sosiaalipalvelujen ulkopuolelle, jos palvelut pirstoutuvat”, hän perustelee.

Pekonen pitää sote- ja maakuntauudistusten niputtamista sikäli hyvänä, että erityisosaamista vaativia palveluja voidaan tarjota suurempina yksikköinä.

”Ilman verotusoikeutta maakunnat ovat kuitenkin liian riippuvaisia valtiolta tulevasta rahasta. Ne eivät pysty kehittämään palveluitaan”, hän muistuttaa.

Lepomäki taas menisi palvelujen järjestämisessä hallituksen esitystä vapaamman kilpailun suuntaan.

Lepomäen mielestä jokainen niin sanottu bulkkitoimenpide, kuten vaikka lonkkaleikkaus, pitäisi voida kilpailuttaa erikseen. Jos asiakkaan pitää kilpailuttaa kaikki sote-palvelut vuodeksi eteenpäin, pienet yritykset eivät pärjää kilpailussa.

”Järkällettä vastaan pystyy kilpai-

lemaan vain toinen järkäle, ja silloin valinnanvapaus ei ole aitoa”, Lepomäki sanoo.

Asiakkaalla pitäisi olla mahdollisuus lähteä palvelun perässä myös toiselle sote-alueelle.

”Vaikka rahoitus tulisi oman maakunnan kautta, ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus valita palvelut valtakunnallisesti. Silloin palvelutarjoajat myös joutuisivat kilpailemaan valtakunnallisesti”, hän perustelee.

Pekonen vetosi vielä heinäkuussa hallitukseen, jotta se palaisi edellisellä hallituskaudella sorvattuun parlamentaariseen sote-malliin.

”Nyt kolme puoluetta – tai käytännössä vain kaksi – tekee oman ideologiansa mukaista uudistusta. Jos haluttaisiin yhteistyötä, tätä tehtäisiin parlamentaarisesti. Silloin kaikki joutuisivat joustamaan”, hän kuvailee.

Pekonen pitää uhkana, että seuraavakin valinnanvapauslain esitys kaarhaa perustuslakivaliokuntaan. Tai että seuraava hallitus alkaa purkaa vai-valla sorvattua uudistusta.

”Parlamentaarinen työ ei ole helppoa ja se kestää, mutta parlamentaarisella toimintatavalla olisi edellytykset saada valtava uudistus eteenpäin”, hän toteaa. ¶

Kun perusturva pettää, turvaudutaan toimeentulotukeen

Suomea on moitittu sekä kansainvälisessä että kansallisessa keskustelussa siitä, että perusturvan taso on jäänyt jälkeen ansiotason kehityksestä.

Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ovat arviointiraporteissaan todenneet suomalaisen perusturvan riittämättömäksi. Perusturvan varassa elävien talouksien tulo taso jää myös heidän oman arvionsa mukaan riittävän vähimmäisturvan tason alapuolelle. Käytettävissä olevat tulot eivät asumiskustannusten jälkeen riitä kattamaan viitebudjetin mukaista kohtuullista minimikulutusta.

Perustuslain mukaan julkisen vallan tulee turvata välttämätön toimeentulo ja huolenpito jokaiselle, joka ei kykene itse hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Edelleen lain mukaan tulee taata jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Laki ei kuitenkaan ota kantaa siihen, mikä vähimmäisturvan tai perusturvan tason pitäisi olla, jotta voitaisiin sanoa, että julkinen valta toteuttaa lain henkeä riittävästä toimeentulosta.

Ihmisen mentävä reikä

Kelan tutkimus kysyi vuonna 2012 suomalaisilta hyvinvointiin ja toimeentuloon liittyvistä asioista. Työmarkkinatuen ja kansaneläkkeen saajat olivat

kyselyn perusteella kokeneet pienistä tuloista johtuvia ongelmia huomattavasti useammin kuin työssä käyvät. Laskuja oli jäänyt maksamatta, samoin vuokria. Myös terveydenhuollossa ja lääkkeistä oli jouduttu tinkimään. Etenkin työmarkkinatuen saajilla oli ongelmia saada rahat riittämään päivittäiseen ruokaan.

Monet laskelmat osoittavat, että perusturva joudutaan täydentämään viimesijaisella vähimmäisturvalla. Viimesijainen vähimmäisturva tarkoittaa yleensä perustoimeentulotukea. Perusturvan varassa elävät joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen, jotta he pärjäisivät edes jotenkuten.

Toimeentuloturvan verkossa on siis ihmisen mentävä reikä. Pahimmillaan se näkyy tulottomuutena eli tilanteena, jossa henkilöllä ei ole lainkaan veronalaisia työ- tai pääomatuloja eikä hän saa mitään syyperusteista sosiaalietuutta.

Työmarkkinatuen saajilla oli ongelmia saada rahat riittämään edes ruokaan.

Perusturvan puutteet on todennettu moneen otteeseen. Mutta millainen se on vuonna 2017? Miten perusturvan varassa olevat joutuvat täydentämään toimeentuloaan viimesijaisella toimeentulotuelle? Miten usein toimeentulotuki on ainoa etuus ja ketkä ovat niitä, jotka helpoimmin putoavat toimeentuloturvan verkon läpi?

Perusturvan musta aukko

Noin puolet perustoimeentulotukea saaneista kotitalouksista on Kelan rekisteritiedon mukaan saanut tammi-heinäkuun 2017 aikana viimesijaista turvaa paikkaamaan perusturvan aukkoja. Keskimäärin 40 % toimeentulotukea saavista kotitalouksista on saanut ensisijaisesti työmarkkinatukea, 9 % opintotukea (ei kesäkuukausina) ja 7 % eläkettä. Selvästi suurimman ryhmän näistä muodostavat työmarkkinatuen saajat. Kun asiaa katsotaan toisinpäin, kolmasosa työmarkkinatuen saajista on saanut myös toimeentulotukea.

Työmarkkinatukea saavien köyhyysriski onkin ilmeinen sekä tulojen perusteella laskien että muilla mittareilla mitaten. Työmarkkinatuen määrä on ennen verotusta keskimäärin 697 euroa kuukaudessa. Ilman korotuksia tuen taso on 32,40 euroa päivässä, ja tukea maksetaan viideltä päivästä vii-

kossa. Asumisen ja muiden pakollisten menojen jälkeen käteen jäävä tulo on ymmärrettävästi vähemmän.

Myös eläkeläisten köyhyys on nousut viime vuosina keskusteluun. Takuueläke on perusturvaetuksista tasoltaan korkein – tällä hetkellä 760,26 euroa kuukaudessa – ja laskennallisesti sillä pitäisi tulla toimeen. Käytännössä monilla eläkkeensaajilla on kuitenkin vaikeuksia saada rahat riittämään.

Vaikka eläkkeensaajien kotitalouksien osuus perustoimeentulotuen saajakotitalouksista oli alkuvuonna noin 7 %, he muodostivat huomattavasti suuremman osuuden kielteisen päätöksen saaneista kotitalouksista. Perusturvajärjestelmässämme on siis aukkoja, joihin pudotaan mutta jotka jäävät näkymättömiin, kun paikannetaan köyhyyttä ja pienituloisuudesta johtuvia ongelmia.

Nuorten ongelmat riski yhteiskunnalle

Toimeentulotuen Kela-siirron yhtenä tavoitteena oli varmistaa, että tukea tarvitsevat ihmiset saisivat etuudet, joihin heillä on oikeus. Siirron vaikutukset esimerkiksi tulottomien tilanteeseen ovat nähtävissä tulevien vuosien aikana. Asiakkaiden moninaisiin tilanteisiin pystytään Kelassa perehtymään alkukiireiden väistyttyä nykyistä paremmin.

Kelakaan ei täysin pysty paikkaamaan aukkoja, jos perusturvan kriteerit ovat niin tiukat, että oikeutta etuuteen ei synny. Näin on etenkin alle 25-vuotiaiden työttömien nuorten kohdalla. Ilman ammatillista koulutusta nuorella ei välttämättä ole lainkaan oikeutta työmarkkinatukeen tai tuen odotusaika on viisi kuukautta. Nuoret ovatkin toimeentulotukea saavien joukossa yliedustettuina. Heistä monet saavat vähimmäisturvan lisäksi vain asumistukea.

Nuorena koetut toimeentulo-ongelmat yhdistettynä muihin sosiaalisiin ongelmiin ovat merkittävä riski

sekä nuorelle itselleen että yhteiskunnalle. Nuorten ongelmien ehkäisemisen tulisi olla ensisijainen tavoite sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Nuorille tarkoitetut Ohjaamo-palvelupisteet eri puolilla Suomea ovat hyvä esimerkki moniammatillisesta matalan kynnyksen auttamisen mallista. Sen hedelmiä kerätään vielä vuosikymmeniä sen jälkeen, kun nuori on tullut ongelmistaan kuulluksi.

Kelan tilastot todentavat sen, mikä jo aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet. Perusturvassa on aukkoja ja niiden läpi pudotaan. Toimeentulotuen Kela-siirron jälkeen pystymme kuitenkin arvioimaan sosiaaliturvajärjestelmän toimivuutta aiempaa laajemmin. Parantuneen tilastoinnin myötä saamme paremman ja tarkemman kuvan siitä, ketkä ovat pudonneet tai putoamisillaan perusturvan aukoista. Tätä tietoa voidaan käyttää kehitettäessä sosiaaliturvajärjestelmiä vastaamaan paremmin perustuslain henkeä. [1](#)

Artikkelin lähdeviitteet verkossa sosiaalivakuutus.fi

Kun toimeentulotuki on siirretty Kelaan, voimme paremmin tunnistaa perusturvan riskit.

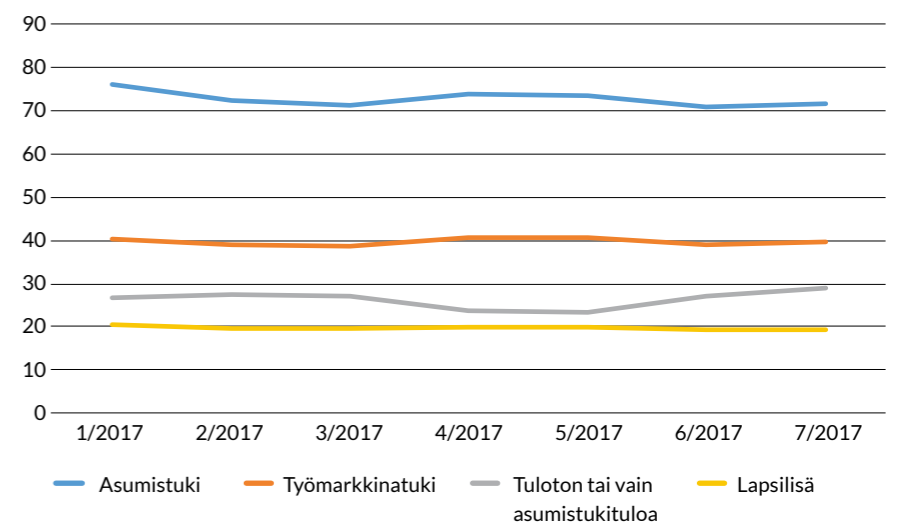

Minna Ylikännö
johtava tutkija
Kela

Tuija Korpela
tutkija
Kela

PERUSTOIMEENTULOTUKEA KELASTA SAANEIDEN KOTITALOUKSIEN YLEISIMMÄT TULONLÄHTEET KUUKAUSITTAIN (% KOTITALOUKSISTA)

Puolet yksinhuoltajista saa asumistukea

Joka kuudes lapsiperhe sai kesäkuussa 2017 yleistä asumistukea. Perustoimeentulotukea sai 6 % lapsiperheistä. Yksinhuoltaja sai tukia kahden huoltajan perhettä useammin.

Manner-Suomessa oli vuonna 2016 Tilastokeskuksen tietojen mukaan 566 400 lapsiperhettä. Niistä 82 % oli kahden huoltajan perheitä ja 18 % yksinhuoltajaperheitä. Kelan myöntämän yleisen asumistuen saajista merkittävä osa oli kuitenkin yhden huoltajan perheitä.

Vuoden 2017 kesäkuussa 91 100 Manner-Suomessa asuvaa lapsiperhettä sai yleistä asumistukea ja 33 100 lapsiperhettä sai perustoimeentulotukea. Perustoimeentulotukea saaneista lapsiperheistä 93 % sai myös yleistä asumistukea.

Yksinhuoltajalle useammin myös perustoimeentulotukea

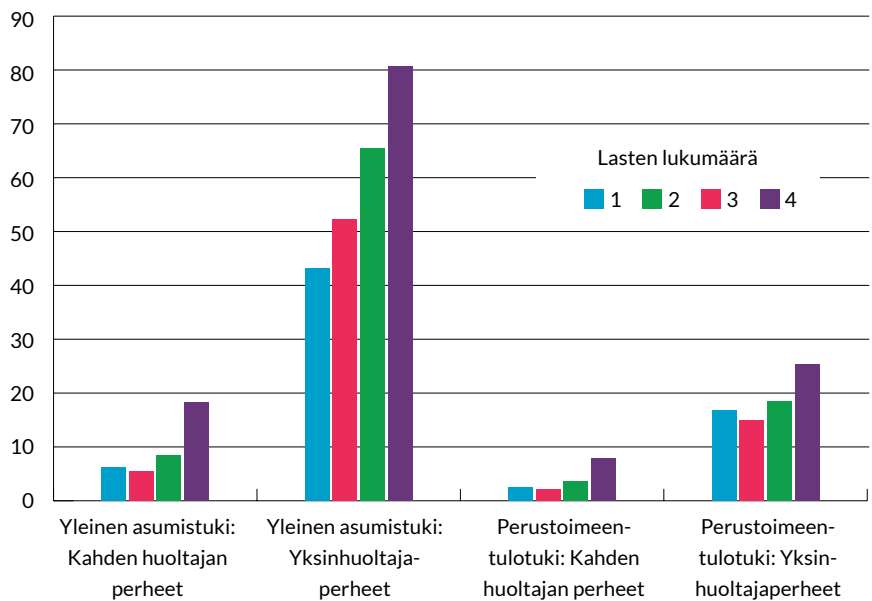
Yksinhuoltajat saavat asumistukea ja perustoimeentulotukea useammin kuin kahden huoltajan perheet. Vuoden 2017 kesäkuussa 60 100 yksinhuoltajaperhettä sai yleistä asumistukea (49 % perheistä) ja 20 400 sai perustoimeentulotukea (17 % perheistä). Kahden huoltajan perheistä asumistukea sai 31 000 perhettä (7 % perheistä) ja perustoimeentulotukea 12 700 perhettä (3 % perheistä).

Yksin asuvat henkilöt saavat asumistukea ja perustoimeentulotukea harvemmin kuin yksinhuoltajat mutta yleisemmin kuin kahden huoltajan perheet. Yksin asuvasta työikäisestä väestöstä arviolta 21 % sai kesäkuussa 2017 yleistä asumistukea ja 13 % perustoimeentulotukea.

Yksinhuoltajien suurperheistä 80 % saa asumistukea

Yleisen asumistuen maksaminen yksinhuoltajaperheeseen on sitä todennäköisempää, mitä enemmän perheessä on alaikäisiä lapsia. Yhden lapsen yksinhuoltajaperheistä sai kesäkuussa 2017 asumistukea 43 %. Vähintään neljän lapsen yksinhuoltajaperheistä 80 % sai asumistukea. Kahden huoltajan lapsiperheessä lasten lukumäärä-

YLEISTÄ ASUMISTUKEA JA PERUSTOIMEENTULOTUKEA SAANEIDEN LAPSIPERHEIDEN OSUUS KAIKISTA LAPSIPERHEISTÄ LASTEN LUKUMÄÄRÄN MUKAAN

rä vaikutti merkittävästi asumistuen myöntämisen todennäköisyyteen vasta, kun lapsia oli vähintään neljä.

Sekä asumistuen että perustoimeentulotuen saaminen oli harvinaisinta lapsiperheissä, joissa oli kaksi lasta. Niistä 14 % sai yleistä asumistukea ja 4 % sai perustoimeentulotukea. Yleisintä tukien saaminen oli suurissa perheissä. Vähintään neljän lapsen perheistä 26 % sai yleistä asumistukea ja 10 % sai perustoimeentulotukea.

Tukien saajia eniten Uudellamaalla

Lapsiperheet saavat yleistä asumistukea ja perustoimeentulotukea yleisimmin Uudellamaalla ja Päijät-Hämeessä. Uudellamaalla 19 % lapsiperheistä sai kesäkuussa 2017 yleistä asumistukea ja 8 % perustoimeentulotukea. Päijät-Hämeessä vastaavat osuudet olivat 18 % ja 7 %.

Vähäisintä asumistukien ja perustoimeentulotuen saaminen oli Pohjan-

maalla. Yleistä asumistukea sai kesäkuussa 2017 Pohjanmaan maakunnan lapsiperheistä 10 %. Perustoimeentulotuen saaminen oli harvinaisinta Keski-Pohjanmaan maakunnassa, jossa 3 % lapsiperheistä turvautui viimesijaiseen etuuteen. [\[1\]](#)

Läs på svenska
[sosiaalivakuutus.fi](https://www.sosiaalivakuutus.fi)

Heidi Kempainen
pääsuunnittelija,
Kelan tilasto- ja
tietovarastoryhmä

Lääkehoidon laadun parantaminen voi säästää korvauksissa

Lääkekorvausmenot ovat 2000-luvun aikana lähes kaksinkertaistuneet. Syöpälääkkeistä ja immuunivasteen muuntajista maksettavat korvaukset ovat kasvaneet 6,5-kertaisiksi. Myös ruoansulatuselinten sairauksien, aineenvaihduntasairauksien ja veritautien lääkekorvaukset ovat kasvaneet merkittävästi.

Lääkekustannusten kasvulle on useita, myös lääketieteellisiä, syitä. Diagnostiikan edistyminen, sairauksien yleistyminen, hoitosuositusten muutokset, väestön ikääntyminen ja uusien, kalliiden lääkkeiden tulo markkinoille ovat lisänneet kustannuksia.

Lääkekustannusten kasvu ei välttämättä paranna hoitotuloksia. Osa uusien lääkkeiden hyödyistä on marginaalisia.

Lääkekustannukset tuplaantuivat

Lääkekustannukset ovat vuosina 2001–2016 lähes tuplaantuneet 768 miljonnasta 1,4 miljardiin euroon. Erityisesti uudet syöpien, MS-taudin, keuhkoverenpainetaudin ja C-hepatiitin hoitoon käytettävät lääkkeet sekä diabeteslääkkeet ovat viime vuosina kasvattaneet lääkekustannuksia. Osa näistä lääkkeistä on biologisia lääkevalmisteita.

Osa uusien lääkkeiden hyödyistä on marginaalisia.

Merkittävä osa uusista lääkkeistä on harvinaisiin sairauksiin kehitettyjä. Harvinaislääkkeiden osuus globaalista lääkemarkkinasta kasvaa ennusteiden mukaan vuoteen 2020 mennessä 20 %:iin. Korvattavien harvinaislääkkeiden kustannusten arvioitiin Suomessa vuonna 2015 olleen noin 41 milj. euroa, mikä oli 2 % lääkekustannuksista.

Korvausjärjestelmä jakaa niukkuutta

Suomalaisen sairausperusteisen lääkekorvausjärjestelmän tavoitteena on, että paljon tai vakavia sairauksia sairastavat hyötyisivät korvauksista eniten. Tätä tavoitetta palvelee muun muassa lääkkeiden vuotuinen omavastuu. Vuonna 2017 omavastuu on 605,13 euroa.

Korvauksia on pyritty kohdentamaan myös maksamalla kroonisista ja vakavista sairauksista erityiskorvauksia sekä säättämällä lääkkeiden yleinen alkuomavastuu. Erityiskorvaus voi olla 65 % tai 100 % kustannuksista. Lääkkeiden alkuomavastuu on 50 euroa. Alle 50 euroa lääkkeistään vuodessa maksaneet, esimerkiksi yhden antibioottikuurin

hankkineet, maksavat lääkkeensä itse.

Lääkekorvausten kasvua on varojen niukkuuden vuoksi syytä hillitä edelleen. Omavastuita on kasvatettiin Suomessa jo 1990-luvun alussa. Hintojen alentaminen, lääkevaihto ja viitehintajärjestelmä ovat 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla pienentäneet lääkeyritysten ja apteekkien tuottoja.

Uusimmat korvausmenojen säästötoimenpiteet ovat rokottaneet lääkkeen ostajan lompakkoa. Erityisesti alkuomavastuu, tyypin 2 diabeteksen lääkekorvauksien pienentäminen ja erityiskorvattavien lääkkeiden ja lääkkeiden lisäkorvausten kiinteät omavastuut ovat lisänneet lääkkeen ostajan kustannuksia.

Omavastuun kerryttäminen on saatanut aiheuttaa pienituloisille alkuvuodesta ongelmia lääkkeiden maksamisessa. Väestöstä 11 % on joutunut ainakin kerran vuoden aikana jättämään lääkkeensä ostamatta kustannussyistä.

Voiko säästää oikeudenmukaisesti?

Kymmenen eniten lääkekorvauksia kerryttäneen lääkeaineen joukossa oli vuonna 2016 kuusi biologista, injektio-

Harvinaislääkkeiden osuus markkinasta kasvaa arviolta 20 %:iin vuoteen 2020 mennessä.

Tästä puhutaan

- Lääkekorvausmenot kasvavat jatkuvasti, mutta lääkekorvausjärjestelmä pyrkii kohdentamaan korvauksia paljon ja vakavia sairauksia sairastaville.
- Kalliiden biologisten lääkkeiden vaihtamisesta edullisempiin biosimilaareihin odotetaan tulevaisuudessa säästöjä.
- Lääkehoidon järjeistämistä selvitetään. Se voisi tuoda kustannussäästöjä erityisesti tapauksissa, joissa potilaan lääkekustannukset ovat korkeat ja hänen käytössään on paljon lääkkeitä, mutta ne eivät ole tuoneet toivottua tulosta.

Luettelo artikkelin lähteistä verkossa sosiaalivakuutus.fi

na annosteltavaa lääkeainetta. Biologisten lääkkeiden kustannusten hallintaan on tulossa niin sanottuja biosimilaareja, jotka ovat alkuperäisten biologisten lääkevalmisteiden hinnaltaan edullisempia mutta teholtaan ja turvallisuudeltaan vastaavia kaltaislääkkeitä. Biosimilaareja on vuodesta 2006 asti käytetty laajasti Euroopassa. Niillä voitaisiin saavuttaa säästöjä myös Suomessa hoidon laadun kärsimättä.

Lukuisissa tutkimuksissa on osoitettu, että lääkehoidon ongelmat voivat aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia. Jos lääkehoitojen toteutumiseen kiinnitettäisiin huomiota niin, että hoidot olisivat mahdollisimman oikea-aikaisia, sopivia ja vaikuttavia, säästettäisiin myös lääkekorvausmenoissa.

Lähes puolet kaikista lääkekustannuksista kertyy vain 5 %:lle korvausten saajista. Näillä henkilöillä on erittäin korkeat lääkekustannukset, ja heistä puolet käyttää vähintään kymmentä lääkettä vuodessa. Jos lääkehoitojen arviointia kohdennettaisiin tällaisiin henkilöihin, voitaisiin saavuttaa merkittäviäkin säästöjä lääkekorvausmenoihin ja parantaa samalla lääkehoidon laatua. [1](#)

KUVA: KELA

Väite ja vastaus

”Lääkekorvausjärjestelmä on monimutkainen”

Kyllä näin voi sanoa. Järjestelmä koostuukin monesta osasta, sillä lääkekorvauksissa on otettava huomioon useita erilaisia potilasryhmiä. Vuosikymmenten varrella useat lääkekorvausjärjestelmän kehittämistä pohtivat työryhmät ovat kuitenkin esittäneet vanhassa järjestelmässä pysymistä ja sen kehittämistä nykytilanne huomioiden.

”Lääkekorvausjärjestelmä on 60-lukulainen”

Kyllä ja ei. Järjestelmä on luotu 1960-luvun alussa, jolloin se oli suuri sosiaaliturvan edistysaskel. Järjestelmä on myös pysynyt pääperiaatteiltaan samana, eli korvauksen määrä riippuu sairaudesta ja sen vakavuudesta. Korvausjärjestelmä ei kuitenkaan ole vanhentunut, vaikka niin joskus väitetäänkin. Järjestelmään lisätään edelleen uusia lääkeaineita ja niiden myötä huomioidaan uusia sairauksia useita kertoja vuodessa.

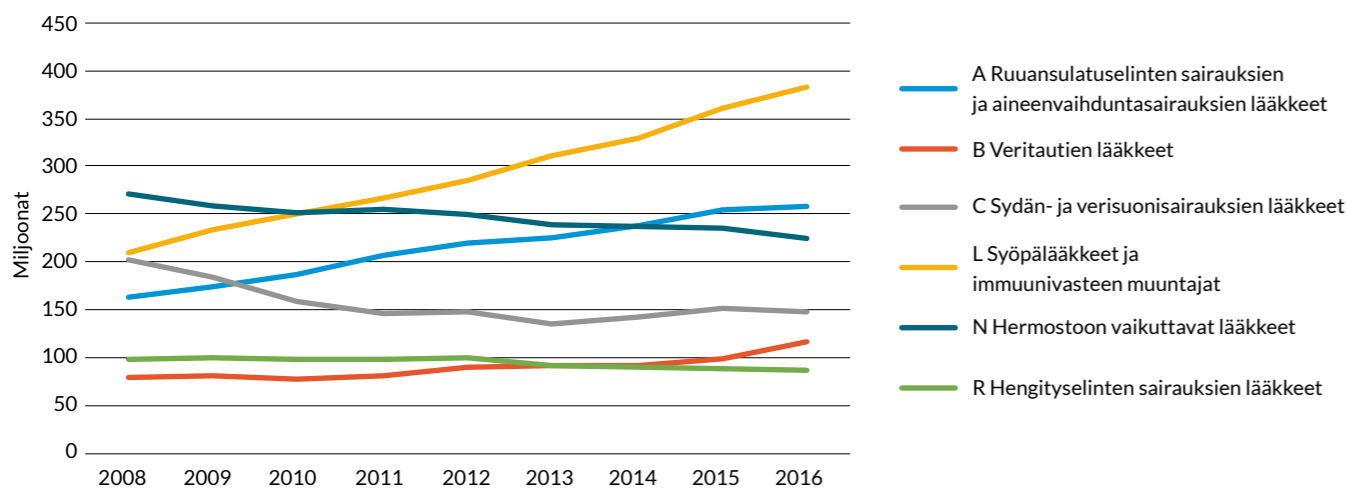
”Rationaalinen lääkehoito voisi hillitä lääkekorvausten kasvua”

Kyllä. Useat lääkekorvaustyöryhmät ovat kustannusten nousun hillitsemiseksi ehdottaneet lääkehoidon järjeistämistä. Lääkehoidon kehittämiskeskus ROHTO edisti rationaalisen lääkehoidon toteutumista Suomessa vuosina 1998–2008. Välillä rationaalista lääkehoitoa ei juuri edistetty kansallisen toimenpitein. Vuonna 2016 Sosiaali- ja terveysministeriö kuitenkin aloitti Rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelman rakentamisen. Ohjelman tavoitteena on vaikuttava, laadukas, turvallinen, yhdenvertainen ja taloudellinen lääkehoito.

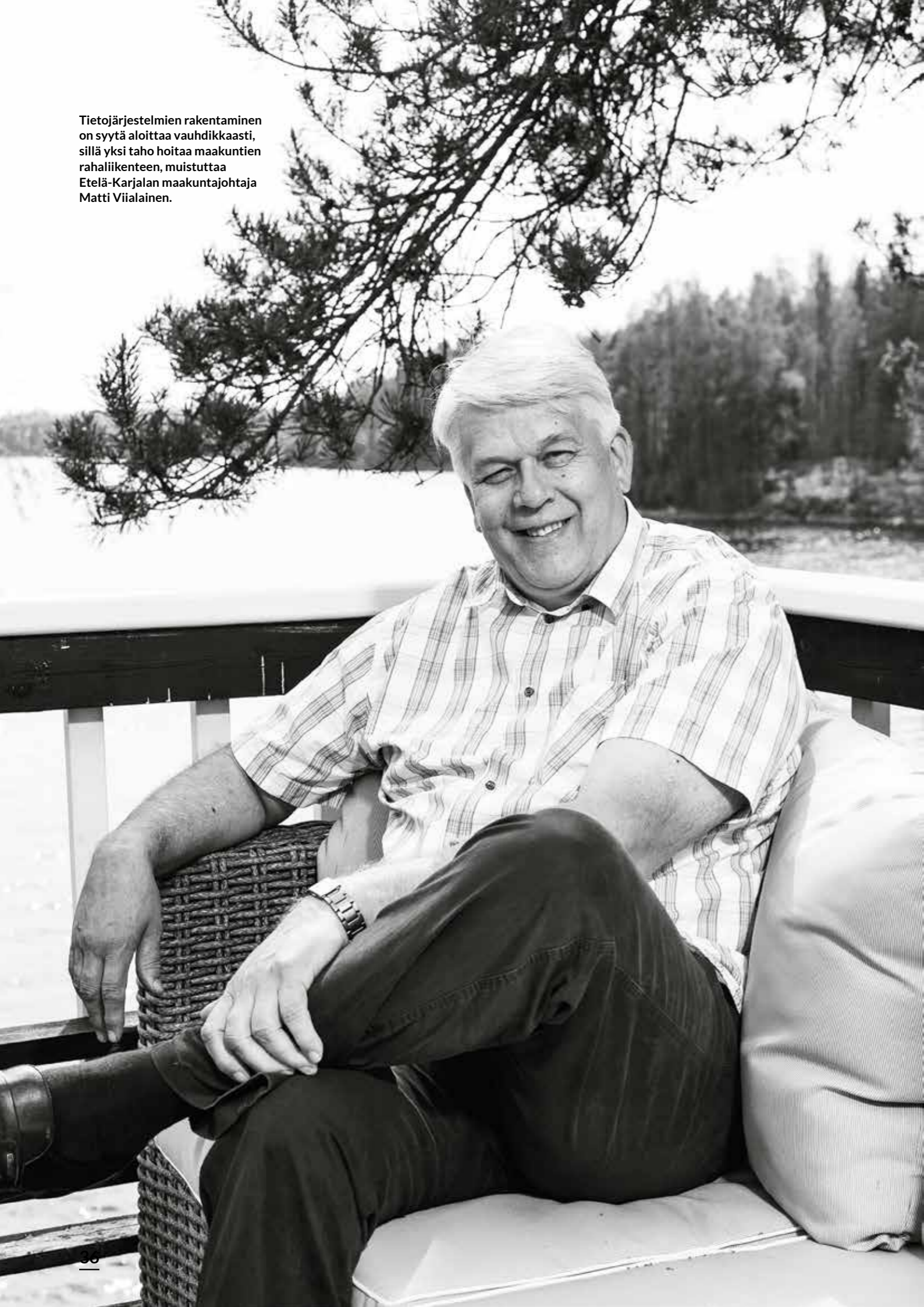
Leena Saastamoinen
erikoistutkija
Kela

KORVAUSMENOILTAAN (MILJ. EUROA) SUURIMMAT LÄÄKERYHMÄT

Tietojärjestelmien rakentaminen on syytä aloittaa vauhdikkaasti, sillä yksi taho hoitaa maakuntien rahaliikenteen, muistuttaa Etelä-Karjalan maakuntajohtaja Matti Viialainen.

Sote-uudistus mullistaa palvelujen rahoituksen

Etelä-Karjalan maakuntajohtaja Matti Viialainen kuuluu sote-uudistuksen puolustajiin. Hän uskoo, että tietojärjestelmät ja rahoitus saadaan toimimaan, vaikka töitä on edessä paljon. Tekesin digitalisaatiojohtaja Pekka Sivosella on tietojärjestelmien suhteen kunnianhimoisempia odotuksia.

Teksti Sanna Sevänen Kuvat Mikko Nikkinen

Maakuntauudistus ja sen rinnalla tehtävä sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus siirtyvät nyt vuodelle eteenpäin. Vuoden 2020 alusta lähtien sote-palveluiden järjestäminen on maakunnan vastuulla.

Samalla sosiaali- ja terveyspalvelujen rahoitus muuttuu. Enää ei käytä kuntien rahapussilla, vaan budjetin koon määrittää valtio. Maakuntajohtaja **Matti Viialaisen** mielestä paras tapa rahoituksen järjestämiseen olisi verotusoikeus, joka voitaisiin myöntää maakunnille siirtymäkauden jälkeen.

”Valtio voi pitää kädestä kiinni sen aikaa, että maakunnat oppivat kävelemään, mutta sen jälkeen ne saivat jatkaa matkaa itsenäisesti”, Viialainen kuvaa.

Lisäksi maakunnat saisivat rahaa asiakasmaksuista. Verotusoikeutta täydentävä valtion tasausjärjestelmä

olisi tarpeen, koska maakuntien kantomäky vaihtelee.

Viialainen perustelee näkemystään sillä, että verotusoikeus saisi maakunnat kantamaan kokonaisvastuuta.

”Jos paikallinen elinkeino- ja yrityselämä voivat huonosti, syntyy ongelmia, jotka kaatuvat sote-sektorin niskaan. Verotusmalli kannustaisi hoitamaan kaikki osa-alueet hyvin”, hän perustelee.

Kuntaliitoksista maakuntaliitoksiin?

Matti Viialainen on ollut Etelä-Karjalan maakuntajohtaja vuodesta 2013. Sitä ennen hän luotsasi Etelä-Savon maakuntaa kuusi vuotta. Nyt hän on myös Etelä-Karjalan sote- ja maakuntauudistuksen valmisteluryhmän puheenjohtaja.

Läs på svenska:
sosiaalivakuutus.fi

Maakuntien verotusoikeus pakottaisi karsimaan päällekkäisyyksiä.

Verotusoikeus pakottaisi hänen mielestään karsimaan päällekkäisiä toimintoja maakunnan sisällä ja vähentämään kustannuksia. Viialainen ei kritisoi maakuntien määrää, mutta katsoo, että maakuntien kannattaa tehdä yhteistyötä ja sopia työnjaosta varsinkin vaativassa sairaanhoidossa.

”Jos omat rahkeet eivät pidemmän päälle riitä, yhdistyminen naapurin kanssa voi joissakin tapauksissa olla järkevää. Kunkin maakunnan itsenäistä päätösvaltaa on kuitenkin kunnioitettava. Saatamme nähdä joitakin yhdistymisiä viiden, kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun verotusoikeus on toteutunut”, Viialainen arvioi.

Maakunta päättää rahojen jakamisesta

Valtion myöntämä rahoitus tarkoittaa maakunnille tiukkaa ohjausta. Vuosittaisen budjetin suuruus määritellään aiempien vuosien kulujen ja palvelutarpeen perusteella. Vaikka tilit ammottaisivat loppuvuodesta tyhjyyttään, lisää rahaa ei ole luvassa.

Muutos on iso, sillä nykyisessä järjestelmässä kunnilta voi pyytää lisäbudjettia, jos laskelmat ovat pettäneet.

”Pehmeällä siirtymäkaudella tataan, että yhdenkään maakunnan rahoitus ei hirveästi laske nykyisestä. Koelaskelmat on tehty ja summat ovat melko tarkasti näkyvissä. Ne maakunnat menettävät jonkin verran, joissa tuotanto on kallista ja joiden alueella on esimerkiksi kaksi sairaanhoitopiiriä, kuten Kymenlaakso, Etelä-Savo ja Lappi. Aiempaan verrattuna järjestelmä on oikeudenmukaisempi ja kustannustehokkaampi”, Viialainen sanoo.

Etelä-Karjala lukeutuu voittajien joukkoon, sillä sote-rahaa on näillä näkymin käytössä 6–8 milj. enemmän kuin nyt. Se on reilu prosentti 500–550 milj. euron kokonaisbudjetista.

Piru voi asua maksujen tasossa

Uudessa, yleiskatteellisessa rahoitusmallissa maakunnan tilille maksetaan rahaa kerran kuukaudessa. Rahat jaetaan sieltä eri osa-alueille. Maakuntiin tulee erilliset organisaatiot palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen. Rahojen jyvittämisestä päättää järjestäjä.

Suurin osa palveluista on edelleen julkisen tahon tuottamia, mutta rinnalle tulee yksityisiä palveluntarjoajia. Perustason sote-keskusten välillä kansalliset pääsevät todennäköisesti valitsemaan vapaasti, ja erityisryhmät saavat ostaa maakunnan määrittelemiä palveluita palveluseteleillä.

Valinnanvapautteen liittyvää lainsäädäntöä muokataan parhaillaan perustuslain mukaiseksi. Vielä ei tiedetä, missä muodossa valinnanvapaus lopulta toteutuu.

Joka tapauksessa maakunnassa yksi taho hoitaa rahaliikenteen sekä julkisille että yksityisille palveluntuottajille.

”Pitää muistaa, että palveluntuottajat eivät pääse kilpailemaan hinnalla, sillä korvaus on sama kaikille. Piru voi piillä siinä, mille tasolle kapitatomaksut ja suoriteperusteiset maksut asettuvat”, Viialainen toteaa.

Kapitaatiomaksuilla määritellään, kuinka paljon rahaa ja millä perusteilla sote-keskusten palveluntuottajat saavat asiakasta kohden. Suoriteperusteisella maksulla puolestaan tarkoitetaan sote-uudistuksen yhteydessä palveluseteleitä, joita tarjotaan paljon palveluita käyttäville asiakkaille.

Työterveystason palvelut kaikille?

Kelan yksityislääkärikäynneistä myöntämä sairaanhoitokorvaus poistuisi uudistuksessa. Yksityislääkärikäynnit on

maksettava itse. Viialainen arvioi, että muutos saattaa lisätä ihmisten halua käyttää maakunnan rahoittamia palveluita ja lisätä näin kustannuspainetta.

Hän pitää kehitystä kuitenkin hyvänä. Sote-keskusten vastaanottotoiminnan on tarkoitus tuoda jokaisen ulottuville samat palvelut, jotka tällä hetkellä ovat vain työterveyden asiakkaiden tai omasta pussista maksavien saatavilla.

”Julkista tuotantoa ei uudistuksen myötä supisteta, vaan potilaiden valittavaksi tulee lisää lääkäreitä ja hoitajia, kun yksityisiä palveluntuottajia tulee rinnalle. Molemmat altistuvat nykyistä suuremmalle kilpailulle.”

Sote-uudistuksen tavoitteisiin pääseminen vaatii rahoitusmallilta kannustavuutta. Maakunnat voisivat saada lisärahaa esimerkiksi investointiin, jos ne onnistuvat tuottamaan palvelut muita edullisemmin.

Keppiä annetaan, jos toimintaa ei onnistuta kehittämään toivottuun suuntaan.

”Valtio ei todellakaan kuittaa, jos maakunnan rahat eivät riitä. Toiminnan on oltava laadukasta ja tehokasta. Nyt poistuu sairaanhoitopiirien huono tapa, jossa annetaan rahojen kulua ja lähetetään lasku kunnille. Maakunnalla on mahdollisuus tehdä myös alijäämää, mutta sen on oltava lyhytaikaisista”, Viialainen kertoo.

Palveluntuottajat eivät pääse kilpailemaan hinnalla.

Sote-uudistuksesta voitulla teknologiaviennin kasvualusta

Sosiaali- ja terveyspalvelujen digitalisaatiota pitäisi Tekesin digitalisaatiojohtaja **Pekka Sivosen** mielestä kehittää huomattavasti nykyistä kauaskantoisemmin ja kunnianhimoisemmin.

”Liian pitkään on keskitytty poliitikkojen laatikkoleikkiin, mutta nyt katset pitäisi viimeistään suunnata siihen, miten terveydenhuolto mullistuu seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana”, Sivonen jatkaa.

Terveydenhuollon painopiste tulee siirtymään ennaltaehkäisyyn. Ihmisten hyvinvoinnista ja siinä tapahtuvista muutoksista saadaan tarvittaessa yksityiskohtaista ja reaaliaikaista tietoa. Sivonen visioi, että tulevaisuudessa terveystiedosta vain 10–20 % kerätään terveydenhuollossa. Loppu on ihmisten ja heitä seuraavien laitteiden tuottamaa.

”Esimerkiksi sydänkohtaus voidaan ennakoita pari viikkoa etukäteen. Henkilö, jolla on ollut sydänoireita, voisi kantaa kädessään ranneketta, joka tarkkailee sydämen toimintaa. Kun kohtausta ennakoivia oireita ilmaantuu, lääkäri saa sairaalassa herätteen ja liuotushoito voidaan aloittaa hyvissä ajoin”, Sivonen kuvailee.

Suomen pitäisi herätä sote-alan tietojärjestelmien mahdollisuuksiin laajemminkin. Tekesin kunnianhimoisena tavoitteena on, että pelkätään terveysteknologian pk-yritysten vienti olisi 6 mrd. vuonna 2025. Se on kolme kertaa enemmän kuin alan kokonaisvientinä nyt.

”Maakuntien elinkeinopolitiikalle on tarjolla valtavat mahdollisuudet, mutta tämä ei tule onnistumaan, jos terveydenhuoltoa ja sairaaloita ei avata eräänlaiseksi testialustaksi, jossa kokeillaan, kehitetään ja uudistetaan”, Sivonen esittää.

Suomessa on Nokian ja Microsoftin jäljiltä iso joukko ict-alan huippu-osaajia, joiden osaamista pitää hyödyntää. Alan tekijöistä on myös pulaa, minkä vuoksi Sivonen peräänkuuluttaa linjakkaita kansallisia päätöksiä.

”Valtakunnalliset ratkaisut on otettava käyttöön ihan joka ikisessä kunnassa ja terveysasemalla sen sijaan, että jokainen puuhaa omiaan”, Sivonen kehottaa.

Suomen aarre ovat terveystiedot, joita meillä on kerätty pitkään ja järjestelmällisesti isoista ihmisjoukoista. Esimerkiksi tekoälyn avulla niitä voidaan hyödyntää tutkimuksessa ja tuotekehityksessä, kunhan isojen aineistojen käyttäminen onnistuu ilman vaativia ja monimutkaisia lupaprosesseja.

”Maa, joka pystyy ensimmäisenä myymään terveysdataa tutkimus- ja tuotekehityskäyttöön laajamittaisesti, saa huomattavia liiketoimintamahdollisuuksia. Meillä on maailman ensimmäisenä maana tulossa laki terveystiedon toissijaisesta hyödyntämisestä”, Sivonen muistuttaa.

Terveydenhuollon ict-arkkitehtuuri pitäisi tulevaisuudessa suunnitella niin, että ihmisten itse tuottama terveystieto pystytään ottamaan jatkokäyttöön. Suunnitteleminen pitää aloittaa sen miettimisestä, mikä ihmisiä motivoisi datan keräämiseen ja mitä he hyötyisivät siitä itse.

Pekka Sivonen tunnetaan teknologiyhtiö Digian perustajana ja startup-yrittäjänä.

Suomen aarre ovat terveystiedot, joita on kerätty pitkään ja järjestelmällisesti.

Vanhoja tietojärjestelmiä ei kannata romuttaa

Sote- ja maakuntauudistus asettaa uusia vaatimuksia tietojärjestelmille. Erikoissairaanhoidon keskittäminen ja valinnanvapaus johtavat siihen, että tietojen on siirryttävä saumattomasti sekä valtakunnallisesti että maakunnan sisällä. Maakunnan hallintoa ja valinnanvapautta varten rakennetaan myös kokonaan uusia tietojärjestelmiä.

Viialaisen mielestä tärkeintä olisi taata tietojärjestelmien yhteensopivuus.

”Meillä on jo digitaalinen järjestelmä. Vanhaa ei kannata romuttaa, vaan rakentaa uudet järjestelmät sen päälle. Uskon, että se on mahdollista, kunhan pullonkaulat ja yhteensopivuudet ratkaistaan”, hän toteaa.

Suomessa on Viialaisen mielestä hienoja esimerkkejä sujuvista digitaalisista palveluista. Hän luettelee Väestötietokeskuksen, Verohallinnon, Kelan ja THL:n palvelut.

”En ole tämän alan asiantuntija, mutta tieto pitää saada kulkemaan toimijalta toiselle. Vertaisin tilannetta sähköverkkoon. Meillä kaikilla on pistorasia, johon voi panna minkä tahansa valmistajan lampun tai tietokoneen johdon. Sote-tiedolle pitäisi olla samalla tavalla yhteinen verkko, johon voidaan liittää ohjelmia ja laitteita toimittajasta riippumatta”, Viialainen sanoo.

Viialainen ei ole huolissaan aikataulusta, sillä isot tietojärjestelmiin liittyvät ratkaisut on jo pääosin tehty. Valtakunnallisesti toimiva maakuntien ict-palvelukeskus kilpailuttaa ict-ratkaisuja ja tarjoaa hankintavaihtoehtoja maakunnille. Sen alla toimiva sote-ict-kehittämissyhtiö keskittyy kokonaan uusien, merkittävien kokonaisuuksien kehittämiseen.

”Uskon, että tietojärjestelmät osataan laittaa kuntoon. Orkesteri osaa kyllä soittaa, kunhan tiedetään, mitä sen halutaan soittavan. Yrityspuolella asioita on tehty paljon nopeammin”, Viialainen jatkaa.

Pakkoyhtiöittämisen poisto pelasti

Etelä-Karjalassa valmistaudutaan nyt tulevaan huhkimalla henkilöstön siirron ja uuden maakunnan budjetin parissa. Siellä sosiaali- ja terveystalouden tuottaminen on organisoitu tulevien maakuntien kaltaiseen yhdeksän kunnan yhteenliittymään jo vuonna 2010.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kunta-yhtymä Eksoten ansiosta integraatioita on jo tehty. Olemassa olevia rakenteita ei tarvitse ryhtyä purkamaan ensi vaiheessa, koska maakunnilta ei vaaditaakaan pakkoyhtiöittämistä.

”Erottelimme silti sote-keskustoinnot Lappeenrannassa, Imatralla ja maaseutukeskuksissa. Emme halua alkuvaiheessa yhtiöittää, mutta emme myöskään vierasta yhtiöittämistä”, Viialainen summaa.

Talous- ja tukipalvelut tuotetaan Etelä-Karjalassa Saimaan talous ja tieto Oy:ssä (Saita). Sen asiakkaita ovat niin Eksote, Etelä-Karjalan kunnat kuin maakuntaliittokin.

”Saitan palveluita haluamme käyttää jatkossakin. Potilastietojärjestelmiä ei saa päästää hajoamaan, vaan pitää vahvistaa tietojärjestelmien yhteensopivuutta ja integraatiota. Meidän täytyy huolehtia esimerkiksi tiedonsiirrosta myös Uudellemaalle, sillä vaativin erikoissairaanhoidomme järjestetään Helsingin Meilahdessa.”

Viialaisen ydinviesti sote- ja maakuntauudistuksen valmistelijoille on, että nyt olisi korkea aika kääriä hihat ja ryhtyä töihin.

”Uudistus tehdään, vaikka sitä matkan varrella vähän viilataan, eikä valinnanvapaudesta luovuta. Asenne ja johtaminen ratkaisevat, kuinka hyvä uudistuksesta lopulta tulee.”

Isot tietojärjestelmiin liittyvät ratkaisut on jo pääosin tehty.

← ← PEKKA SIVONEN: ”Kokonaan uuden järjestelmän rakentaminen voisi olla helpompaa, mutta nykyisellä aikataululla se ei ole mahdollista. Vanhan päälle rakentamisessa on haasteena, että joudutaan tekemään rajapintoja ja integraatioita. Se on työllästä ja aiheuttaa kustannuksia.”

← ← PEKKA SIVONEN: ”Tavoitteiden pitäisi olla huomattavasti kunnianhimoisempia. Tulevaisuudessa sairaala on kotihoidon tukiyksikkö, terveyttä tuotetaan ennaltaehkäisevästi ja hyvinvointidataa tuottavat ja sen omistavat ihmiset itse. Sote-ict pitäisi uudistaa näistä lähtökohdista.”

Kalle Mattilan väitöskirja hyväksyttiin viime vuonna Turun yliopistossa.

Työtehon heikkeneminen jää piiloon

Jos kroonisen sairauden vaikutukset työntekoon tunnistettaisiin ajoissa, sairauspoissaoloja ja aikaisia eläköitymisiä voitaisiin välttää.

LT **Kalle Mattila** tutki viime vuonna hyväksytyssä väitöskirjassaan kroonisten sairauksien vaikutusta työntekoon. Tutkimuksessa oli mukana henkilöitä, joilla oli nivelreuma, psoriaasi tai alaselän tuki- ja liikuntaelinsairaus.

Miten krooninen sairaus vaikuttaa työn tekemiseen?

Suurin ongelma näyttää tutkimuksen perusteella olevan presentismiksi kutsuttu piilevä työtehon heikkeneminen. Potilas itse tai hänen lähiympäristönsä ei huomaa sairauden vaikutuksia eikä niitä sen vuoksi osata helpottaa. Sairaus voi lisäksi aiheuttaa vaikkapa väsymystä tai kosmeettista haittaa tai vaatia hoitotoimenpiteitä päivän aikana.

Miten kroonista sairautta sairastavien työntekoa voitaisiin helpottaa?

Työn tekeminen monessa tapauksessa helpottuisi, jos työnkuvaa, työaikoja, työasentoja tai työtehtäviä muokattaisiin tarpeen mukaan. Moni nivelreumaa sairastava hyötyisi esimerkiksi siitä, että hän aloittaisi työt aamulla kymmenen aikaan, kun aamujäykkyys on vähentynyt. Myös etätyötä tehdään melko harvoin, vaikka se voisi parantaa työtehoa. Joissakin tapauksissa osasairauspäivärahan hyödyntäminen auttaisi jaksamaan pidempään työelämässä.

Mitä näiden asioiden edistämiseksi voitaisiin tehdä?

Työssä jaksamisen haasteisiin voitaisiin puuttua paremmin, jos lääkäri kartoittaisi työkyvyn. Tätä voisi edistää esimerkiksi se, että Kela edellyttäisi tietyissä tilanteissa työterveyshuollon B-lausuntoa ja sen pohjana olevaa lääkärin tutkimusta. Muistutus työkyvyn arvioinnista voitaisiin lisätä myös sairauksien Käypä hoito -suositukseen. [🔗](#)

Johanna Hytönen

Kolme teesiä suurista kunnista ja sote-uudistuksesta

Suurissa kaupungeissa on erityisryhmiä, joiden palveluista on huolehdittava sote-uudistuksen jälkeenkin.

Suomalaisessa sosiaali- ja terveystaloudessa on tällä hetkellä odottava tunnelma. Odottaminen ei tarkoita, että ihmiset eivät sairastuisi tai lapset ja vanhemmat tarvitsisi apua. Palvelut pitää siis taata kansalaisille koko ajan, vaikka sote-uudistuksen yksityiskohdista ja aikataulusta ei ole täyttä varmuutta.

Pienempien kuntien näkökulmasta sote-uudistuksen maakuntamallin hyötynä tulee olemaan ainakin se, ettei kunnan talous heilahda yksittäisten kuntalaisten vakaviin sairauksiin. Suuret kaupungit, kuten Helsinki, ovat sen sijaan tasanneet tätä riskiä jo ihan riittävästi.

Nyt on aika vahvistaa kansalaisten luottamusta julkisiin palveluihin. Sote-uudistuksen toinen kantava ajatus on valinnanvapaus. Termin määrittely tuottaa päänsärkyä ilmeisesti kaikille. Todennäköistä on, että julkiset palvelut tulevat kilpailemaan nykyistä enemmän yksityisten kanssa.

Markkinoilla on mahdollista kilpailla monilla epärehellisilläkin tavoilla, mutta julkisen sektorin on panostettava luottamuksen lisäämiseen ja maineen kirkastamiseen. Vaikka lainsäädännössä on monta auki olevaa seikkaa erityisesti valinnanvapaudessa, jatkamme Helsingissä uusien perhekeskusten, sosiaali- ja terveyspalveluja integroivien terveys- ja hyvinvointikeskusten sekä ikäihmisten monipuolisten palvelukeskusten rakentamista. Olemme toki valmiina muokkaamaan malleja, kun lait täsmentyvät.

Suurissa kaupungeissa on hankalissa elämäntilanteissa erityisryhmiä, joiden palvelut pitää varmistaa. Kaupungistuminen on aina tarkoittanut erilaisten ihmisten yhteiseloa. Helsingissä on Suomen parhaiten ja huonoiten voivia ihmisiä. Meillä on myös merkittävästi muuta maata suurempi määrä asunnottomia, päihdeongelmaisia ja paperittomiksi joutuneita.

Helsingillä on yli 6 000 asuntoa erityisryhmien tukiasuntoina. Näistä suurin osa on yksittäisiä kaupungin vuokraamia asuntoja. Vaikka Suomen mittakaavassa puhutaan marginaaliryhmistä, Helsingissä he eivät ole sitä. Jos heidät unohdetaan uudistuksessa, seurauksena voi olla ylimääraisiä kuluja ja muuta ikävää. Erityisryhmistä on huolehdittava, kun yhdyspinta kunnan ja maakunnan välillä siirtyy uuteen paikkaan.

Kaupungeille jää vastuu kuntalaisista, vaikka muuta puhuttaisiin. Monissa kunnissa on väännetty uusia valtuustostrategioita kesän ja alkusyksyn aikana. On viljelty ajatusta elinvoimaa tuottavasta kaupungista. Myös kaupunkilaisten hyvä terveys ja sosiaalinen hyvinvointi ovat tärkeitä elinvoiman lähteitä.

Helsinki päättäneen strategiassaan huolehtia kaupunkilaisille tärkeiden järjestöjen matalan kynnyksen sosiaali- ja terveyspalvelujen toimintaedellytyksistä sote-uudistuksessa. Vaikka kunnan rooli pienenee sote-palveluissa, voivat jäljelle jäävät asiat olla kaupunkilaisille aivan yhtä tärkeitä: asukastaloja ja kohtaamispaikkoja, hyvän vanhemmuuden ohjausta, perhekerhoja ja vertaistukea.

Sanna Vesikansa
Helsingin kaupungin apulaispormestari

Pienen Irja Askolan ensimmäisen koulupäivän kruunasivat uusi hattu ja laukku.

Kirjastotädit ja aikuisen nälkä

Lappeenrannan alakouluun heijastui vielä 1950-luvulla kansalaissodan pitkä varjo. Jako punaisten ja valkoisten kakaroihin oli kovin sitkeässä.

Kouluruokailusta tuli suurin tasa-arvoistava tekijä. Siellä me punaisten ja valkoisten jälkeläiset istuimme yhdessä, vaikka perheiden kesken saattoi olla eripuraa ja vihanpitoa. Siitä opin, että pienillä asioilla voi vaikuttaa eriarvoisuuden vähenemiseen.

Ensimmäisinä kouluvuosinani myös kirjasto muovasi maailmankuvaani ja rohkaisti minua tavoittelemaan uusia maailmoja. Kirjastotätien läsnäolo auttoi ikuisen aikuisen nälkään, jota minun ikäpolvessani koki moni. Olin myös ylpeä siitä, että minulla oli joku paikka, johon mennä pystypäin, kun varakkaammat ystäväni lähtivät vaikkapa paikalliseen kahvilaan tai baariin. [T](#)

Irja Askola, 64
Helsingin piispa

IRJA ASKOLA JA SOSIAALITURVA

”Kuntoutuksella vähennetään sairauspoissaoloja, pienennetään terveydenhuollon menoja ja vältetään verotulojen menetyksiä.”

Pirjo K. Tikka, kuntoutuksen suunnittelija, Kela
@PirjoTikka

Kela Twitterissä:
@Kela_uutiset
@kelantutkimus
@kelantilastot
@Kelankuntoutus
@Kantapalvelut

Kela|Fpa®

www.sosiaalivakuutus.fi | Julkaisija Kansaneläkelaitos, PL 450, 00101 Helsinki | Puhelinvaihe 020 634 11 | Sähköposti sosiaalivakuutus@kela.fi | www.kela.fi | www.kela.fi/viestinta | Kaikki Kelan yhteystiedot www.kela.fi/yhteystiedot | Alla kontaktuppgifter till Fpa www.fpa.fi/kontaktaoss | Puhelinpalvelu asiakkaille - kaikki palvelunumerot: www.kela.fi/palvelunumerot